

Васи ФИЛИОГЛУ
АЙДЫННЫК

Тодур ЗАНЕТ

ЗАМАННАЙЭРСЫН,
ЕВИМ !

Федор МАРИНОГЛУ

ЎРЕК
ДАЛГАСЫ

Васи ФИЛИОГЛУ

АЙДЫННЫК

Тодур ЗАНЕТ

ЗАМАННАЙЗРСЫН,
ЕВИМ I

Федор МАРИНОГЛУ

ЎРЕК
ДАЛГАСЫ

АРХИВ
СТЕПАНА КУРОГЛО

КИШИНЕВ
ЛИТЕРАТУРА АРТИСТИКЭ
1990

821.512.165

~~ББК 84Г—5~~

А 36

Художник А. Святченко

Книга трех молодых гагаузских поэтов — о родном крае Буджаке, о его людях.

А 4702(50200—103) 97—90

М 756(10)—90

ISBN 5—368—00760—4

© Васи Филиоглу, 1990. Тодур Заңет, 1990.

© Федор Мариоглу, 1990.

© Оформление А. Святченко, 1990.

Васи ФИЛИОГЛУ
АЙДЫННЫК

GAGAUZ MILLI ARHIVI

№ 4049 115

«CENTRUL DE CERCETĂRI
ȘTIINȚIFICE AL GAGAUZIEI»

НИЦ ГАГАУЗИИ
им. М.В. МАРУНЕВИЧ

Васи ФИЛИОГЛУ

Дууду 1949 йылда Бешалмада, Қомрат районунда, чифтчи айлесиндә.

Бизим литературамызын ени евлатбойларындан бирийдир.

Иазмаа башлады 60-нҗы йылларын биткисиндә. Поэзиямыза о гелди чифтчилик-колхоз зааметиндән, уйгунну инсан йашамасындан майыллы шиірлериннән.

О агроном. Битирди техникуму, сора да Кишинёвда агрокультура институтуну. Ишледи агроном, олду комсомол комитетин секретары, Чадыр районун партия комитетин зааметчиси, бүүн дә кенди дуума куйүндә «Правда» адына колхозда ишлеер.

Васи Филиоглу йазэр топрак ичин, чифтчи инсаннар ичин, йашамак проблемалары ичин, интернационалҗы аскерләр ичин. Йазыларын арасында чок шиір булунэр ушаклар хем генчлик ичин, севда хем порезен темаларында да. Биркач шиіри олду түркү, ангыларыны буүк хавезлән чалэр инсан сценада хем сыраларында да. Кулланэр Кара Чобанын хем Мина Көсенин традицияларыны.

Филиоглу дүздү шиндән сора ики кийат, чыкарэр чок шиір газета сайфаларында, журналларда, үренмек кийатларында ана дилдә хем дә чевирили башка диллердә дә.

Ко бу кийат та ий саатта булушсун окуй-жуларлан!

Григори Топузлу.

ОКТЯБРИЯ

Сендән алдык йолу
Өмүр дүзмәә ени,
Сендән уурлар долу,
Ал байраклан бенни.

Бүкүктү йоллармыз,
Китлийди кийатлар.
Кимдейди топраамыз,
Йаныкты умутлар...

Харам о дүннейә
Калктын сән Кырмызы,
Бойан да өмүрә
Олду дөнмәз йазы.

Калкты башка дүннә,
Узун йола калкты,
Шафклы гелди гүннәр,--
Қаранфилләр ачты...

АЙДЫННЫК

Дийлдир чоктанкы иш бу —
Гечирән ким, аклында:
Дуз ара парды аул,
Ортуләр евин саздан.

Варды не бу инсанда?—
Ел ики — хептән сынык,
Йыртык саргы айаанда,
Бир дә чифт чүрүк чарык.

Ама сабур, дайанмак
(Фаланмаз сиври таштан)
Хеп умутлан, ки байрак
Ал олур, нижәл дә кан.

Душманын инадына,
Зеетләре вакыт дойуп,
Дуудурду майыл адам —
Ленин адыны койуп.

О, верән бу айдынны,
Деди: «Олун барабар!»
Онун дерин адамны
Дүннейи ени йапар!

БЕНИМ БЕШАЛМАМ

Бекленән вакыт гелди,
Дуумалы топраам!
Гүнә дийштирмәм сени,
Беним Бешалмам!

Даалды кара булутлар
Урундан сенин,
Дирилди о умутлар —
Хошлуклар дерин.

Дүзлешти о чукурлар
Евелдән калма:
Каплады ачар гүлләр
Сени, Бешалма.

Үрәәм солумаа доймар
Тарла кокусу,
Ел узадәр фиданнар —
Күйүн өртүсү.

Кырлангач узак ердән
Гелип бизлерә,
Түркүсү, бирлик дилдә,—
Севинмелерә.

Сарылып та өпейим
Сени Бешалмам,
Қысметини пиетлейим,
Үрекли анам.

Бекленән вакыт гелди,
Дуумалы топраам!
Гүнә дийштирмәм сени,
Беним Бешалмам!

БУЖАК

Паалы Бужак тарафым
Жанабинä вар лафым.
Несой бөлä кысадан
Дийштирмиш сени инсан!

Гелмейинжә йанына,
Зордур хемен танымаа
Не такым көклү сөзүн,
Йылдызлыйдыр хем гөзүн.

Йап-йалныз ани дерä,
Хеп күсү тутан ерä,
Сарп йашээрлар уйгунну,
Ел узадып дуйгунну.

Да, топрак — евел йанык
Шинди буўтмеер сармашык,
Не дә кирпи-чөкелек —
Салт баашлээр сыжак екмек.

Йамач йок — хайлак калсын,
Чукурлар билмеер нәпсын,
Хепсижии, бак, йамачлар
Килим-баалар олмушлар!

Каршы чыкэр конаклык:
Бүүк софралар донаклы,
Гелмели дүшүнмеләр —
Клисә гибийдир евләр.

Зааметимизи бизим,
Пиетлерни түркүмүзүн
Йоллээрыз, Бужак, сана,
Сән дә баашла Ватана!..

ОНУШТАН...

Йаклаштыйнан таа
Ачылэр токат.
Көпежик — куҗаа
Севинер он-кат...

Дышар капусу:
«Хош гелмишин, жан!
Туз-екмек олсун,
Шарап бир филжән.»

Хайатчык мейдан,
Койуп софрайы:
«Гелмишин йолдан,
Ал, буйур да и.»

Илк ичерси, дар:
«Сеслә кардашым:
Тә, бу дөрт дувар —
Күчүклүк йашын.»

Пенчерә сети
Ел верер бана:
О измет етти
Тутак еринә.

Йок долма паты —
Криват ериндә,
Бирәзә йатып
Ески еримдә.

Хем чаарэр жамал:
«Тырман, ба, тырман,
Да есап сән ал:
Хеп сыжакым бән.»

...Севинерим йӓ
Бу хатырлара!
Ачылэр урӓӓм
Татлы лафлара.

Онуштан дуума
Ерими бракмам,
Зережним бана —
Олду бир ана.

УНУДУЛМАЗ

Бей, үрек, дерин жанны,
Олмадын аалашмалы
Не ажы о лафлара,
Не йакан хем йашлара.

Сынгынны йашамайа
Топрак хеп бир дайана,
Койу үфкә топлады,
Умудуну катлады.

Гүн-дуусу — кудрет боба
Пеливан гиби шылаа
Йоллады йолу ачсын,
Бужаамы ки куртарсын.

Клисә чаннары дуүлдү:
Йорту рубалар гийлди,
Траш олуп халкым, гүлдү —
Сефтә чорбажы — кенди!

... Бирдә, кара булутлар
Генә тә копуштулар,
Титси бурук буйнузлу
Пейдаланды да хызлы.

Савашты о етекләр
Қара чембер баалайып,
Йас тутсун ки чичекләр,
Башчажысыны йакып.

О са — кескин чимчирик,
Патладып камчысыны,
Йарды о булутлары:
Ыхмасын хич көклери.

Ачылды Бужаан томруу,
Куветлешти умуду.
Кардашлар калкты дирек —
Хошланды хептән урек.

АДАМЫН КЫСМЕТИ

Дуумуш ушак ий гундä,
Каблетмиш баашыш-өмүр:
Олсун файда дүннедä,
Кимнерä инсан денир.

Битмеер адамда заамет.
Заамет — бир атеш кору.
Йашамак — о бүүк кысмет,
Сүндүрмейлим биз ону!

Суундүрмейлим, адамнар,
Бүүк кысметин коруну!
Биздä кары, ушак вар —
Ал, өп күчүк оолуну!

Қо севинсин ушажык
Бобайа, анасына.
Гүлләр ичиндä ачык
Дойамасын солумаа.

Херкерä гүн шыласын,
Еллери коксун топраа,
Хайырлы чөшмә йапсын,
Долу олсун хем софра.

ИАШАСЫН АДАМ!

Курактан чатлар ердә —
Буун гечер дерә.
Нердә кум сарыйды пак —
Сарп бесли топрак.

Хармандан таш кайбелди,
Техника гелди,
Да йапэр о ишини
Узлән кишинин.

Онүндә гөзүн бууйер,
Чак гөкә дийер
Иапынын о өртүсү —
Қасаба үзү.

Хем аяа да сән баксан,
Учмалы инсан.
Бирдә, не она олмуш,—
Йылдыза конмуш.

Ким буннары дүшүнән?—
Хеп тә бир адам.
Хем гөрериз биз неләр,
Устасы — елләр.

АДАМА

Кимнәр ону үредән?—
Үрекли топрак.
Қаршы геленнә селәм
Илк верер йалпак.

Ики-он йылдан зеедә
Хеп башчаванжы,
Бу занаатын уурунда
Бийазыды сачы.

Чойуна ишчилерин,
Вар нижә демәә,
О верер акыл дерин
Боба еринә.

Бүүк йашта адам, дийл аз —
Йоллар аршынык...
Динненмәә о хич дурмаз,
Иш'чин хеп йанык.

«Нерәндир олсун үрәән,—
Сорэрым она,—
Ки долу гелер дерә
Йардым Ватанә.

Да жувап гелер озан
Йа, не жўмбўшлу:
«О — беслийдир топрактан,
Кан — ерин суйу.»

Бүүн дә о хеп чекилир
Занаатлы сесә:
Мемлекет ону билир —
Бу — Иван Көсә.

ЧОТУКЛАР, ХЕЙ ЧОТУКЛАР!

Сыжаклар урду — аалээр,
Иашлары — өмүр суйу,
Гүл гиби кысмет баалээр
Ким ону баштан дуйур.

Көрпә филиз шырасы —
Ажылы урәә — илач,
Севгилийдир ангысы —
Буйурсун йудум биркач.

Гөзелли онун саклы —
Акылдан чыкыр инсан,
Бир гелин о донаклы,
Гүл гиби ани ачан.

Гүн мў не, ерә инди,
Ирактан йа йылдызлар?
Да шафклар пайедилди —
Шылак йакмыш чотуклар.

Гел, узум сән тенеси,
Иашамам беним бүтүн,
Уйдуруп уйгун сеси,
Дүзелим ени түркү:

«Чотуклар хей, чотуклар,
Сизсиз йоктур хич саалым.
Севмиш сизи деделәр,
Бән дә дүштүм севдалы!»

АРАМЫЗДАН БИРИ

(Поэма)

Зорлу халкларын сербестли
ичин дүшән чојукларын аныл-
масына.

1.

Бужак бүтүн шенненер,
Даа, йамач илинненер:
Гелмиш олду Ени йыл —
Ким буна олмаз майыл!

Гежейкән таа, вакытсыз
Айдын етти бир йылдыз.
Айдын етти о өлә —
Ачылсын бүтүн дүннә.

Уйуйар гүн калдыйды шаш:
«Бу олур бана кардаш.
Хем гелир бана йардым —
Ени йылы ачалым.»

... Чыкты гүнүн дорулуу —
Дуйулду ушак солуу,
Гелди ани дүннейә
Шылак йылдызлан булә.

Ени йыллан дуумасы,
Чок саа олсун анасы.
Филиз буусун саа, гиргин,
Севинмелин хем свин,

GAGAUZ MÜLLƏRI

№ 115049

«CENTRUL DE Cercetari
Științifice în Republica
Moldova»

2 Заказ № 322

НИЦАГАУЗИИ
им. М.В. МАРУНЕВИЧ

АРХИВ
СТЕПАНА КЮРОГЛО

Ав'члайып бир гун-шафкы,
Иудэр ону не татлы.

Буумеси — бир йыл айда,
Гелмеси олур айда.
Севинер бүтүн долай —
Пеливан олур болай!

Дүшунмеси көккешер,
Билмәк она дар гелер,
Гиришип озаманнар
Анасына да сорар:

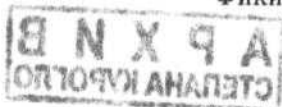
«Не мейдандыр бу дуннә...
Бән кайылым бүтүннә
Билейим неләр оләр,
Нечин бир салт гун дууйэр?

Нердән айа гежә шафк?
Несой гидер кенди танк?
Нечин ачәр сарп гүлләр,
Не такым үрек дуүләр?

... Аанада гөзләр йанар,
Жувап хепсийнә вар:
«Буннары сән, чождужаам,
Школада уренежән.

2.

«Йок нейә дурмаа,—
Тез-тезә деди,—
Ләзым топламаа
Фикир куведи.

Олмаа файдалы
Насыйдыр ана:
Дийл салт буралы —
Бүтүн Ватана.»

Йок хич йорулмак.
Дагып хавези,
Салт бир окумак —
О — фикир изи.

Гөмер кийатлар
Кафайы артык,
Дөн-дөнер саатлар —
Арамээр йастык.

Йа гелмиш пазар,
Ел едер гүнеш,
О хеп бир йазар,
Олуп она еш.

Гелип достлары:
«Чыкалым клуба!
Орай топланыр
Генчежик кызлар.»

«Дурукланын, — деер, —
Икрамым сизä
Бир колач дүшер,
Севдайы — гүзä!

Дийл ани ичмää —
Шенненмää тоглу,
Хатырлы өпмää
Кимдир умутлу.

Хем майыл ичи
О гиргиннерä:
Екмек бүүденä,
Өмүр веренä,
Бүүнкү гүн ичин.

3.

Бир сабаа каранныктан
(Калкмамышты таа думан)
Ана-боба елини
Өптү. Алып торбайы
Чожукларлан афажан
Капты йолу — дарсык жан.

Олду Совет Аскери
Чожуклар бу генчлери,
Үренмели ким кийат,
Чыкармаа челик солдат,
Ангылар букмәз аяк,
Топраа олур хем дайак.

Каршылады йамачлы
Аар топрак — гениш кашлы
(Анамыз-хеп бир Ватан)
Ий кардаш — четин таштан
Туз-екмеклән тўтерәк
Татлы лафлан хем йалпак.

Дуймээр кендини йалныз,
Аклына гелдикчә кыз,
Ангысыны пек беенер.
Үрәә бүтүн севинер,
Да кыврыдып бир сыклык,
Билмәз не о дарсыклык.

Вар куйдән севинмелик.
Чожуклар деер: «Бир шенник,
Иаки бүлә ойнайжэз,
Озаман биз вережэз,
Гелмели о кийады,
Хем сөләрсән, не ады.

Иаш гөзлериндән акэр...
Кызкардашы не йазэр:
«Селәм, батүжуум бендән,
Булушамайжэз тездә.
Саалыымыз, шүкур, ислә,
Бак, та бүүклери сеслә.

Сырада ол илкинки.
(Бобалармыз ки чифтчи)
Кендини дә севиндир.
Вар лафым сана таа бир:
«Соруштурэр хеп сени
Тудоркажык, Перчемни.»

... Бөлеси олур сийрек —
Йукары атлээр үрек,
Ишиттийнән лафлары
Севигили хем адлары.
Бошламаз пиетли бир сес...
(Уйкуйа да йок хавез).

Аар ишләр гелмәз хич аар.
(Хашлак гүн олмаз зарар)
Бежерикли чалышып,
О достларлан йаннашып,
Насыл емиши татлы,
Чабук капэр занааты.

Беендирер пек кендини,
Башарлээр хем ниедини.
Лазымны ердä — өрнек,
Хайырсыз ишä — иирек.
Техникайа өзенер —
Пырылдак гиби дөнер.

Бракылмаз гежä-гүндүз
Бир фикир — судан темиз:
Нечин, варкан колайы,
Паалы топраан бир пайы
Дийл кайыл дурсун усул?—
Кимä сä сызэр хеп су.

Озаман да данышэр
(Генч урää зерä йанэр):
Йолласыннар йардыма,
Ел версин о инсана,
Ани кара булутлар
Йашамасыны бозар.

...Уйкусуна гелер дүш:
Сансын хашлак бир өпүш —
Севдасыннан. Хем дä таа
Чичекли гөзäl лафлар:
«Сакат та гелсән, инан,
Сенсиз, бил, ки йашамам.

4.

Гери калэр вакыт.
Хеп йукары чыкып,
Алмаз йолу йанныш
Демир-канат о куш.

Ташлар, кызгын кордан,
Дөшөктир хем йорган.
Су да — йарым чөлмек —
Сүзүп биркач гөлмек.

Сабаален'чин алып,
Йапраклан йазылы
О рапортта доллар
Бөлә те йазылар:

«Зор, амадыр ләзым
Кардашчана йардым
Көрпә мемлекетә
Вермәә генч үректән.

Дейәмәз «Хо» душман,
Таа тез олур пишман.
Бракмаз ону курбан
О советли аган.»

... Качкын ериф гелер,
Посту о хаберлеер:
Хич йоккана кабаат,
Йакын үзлән солдат
Калмыш хептән сусуз,
Имек тә — саде туз.

Бекләмеер хич изин.
Теклиф едер бизим
Аскер командирә:
«Батым бутун ерә,
Бән олмайжам хич бән
Буну йапамарсам.

Евдекиләр benim,
Хем беенмели йәрим —

Утанмасын оннар
Ани чожуу те вар.

Да тә, дейип: «Достлар,
Биз кач кишийиз вар
Ха олалым уйгун
Хем баалайлым дуйгу,
Да зор да еер гелсә,
Тутуналым ислә.

5.

Йоллар бүкүклү.
Колонна үклу
Бир дийлдир — алты
Йамач ашыры
Ләзым бежерсин —
Имек гечирсин.

Колоннада баш —
Инер танк йаваш
Илк йамажы боз,
Копарарак тоз.

Дийл бир ердән — беш
Ачылды атеш,
Колоннайы сарып,
Танка кез чалып.

Озан командир
Танкы чевирдир
Пармак үстүндә —
Душман гүүсүндә.

Пулемет атты —
Бештән бир калды
Банда оннардан
(Хырсызлы душман).

Несой разгелди
Да качырылды
Бир куршум танка.
...Неренә, ага?!
«Бишей йок, — деди
Танк командири, —
Верилмейжез, — дейәр —
Бир коллан да кәр.

Серт чыкып үфкә —
Душманнар тепә,
Ама хеп тә бир
Дурмаз командир...

Биркачы саклы
Бейгирдә атлы
Качмаа хызланды...
Ишләр узанды.
... Калмыш биткидә
Бир кыймык зеедә
Демир парчасы —
Душман йакасы,
Ангысы сыкәр
Буваздан үрәә,
Да солуу бракәр
Йудулмадык жан...

* * *

Бол инсан тә шенненәр..
Шүкур едип хем севәр
Йылдызлы чоҗуклары,
Ону куртараннары.

Дийл таа раат хептән орда
Имиксиз душманнардан.
Ама кардаш кардашы
Бракмаз, дурар хеп каршы.

* * *

Генчеҗик кает гиттин...
Паалы ама ишлерин,
Сенин урәән дүүлмеси —
Түркүмүн олду сеси.

КО ГҮЛЛӘР

Шыралы ачык гүлләр
Тутан шафкчаазы өпәр,
Кызкардаш ону сайып.
Йукары хеп узанып,

Йакышарса, аннатсын:
Гүндә нердән бөлә шафк?
— Ер-топраан о анасы,
Анада са — кан хашлак.

Чалыш сүнмесин хич гүн,
Шафк етсин хеп дүннейә.
Айдыннансын ер бүтүн,
Олмасын ежел-гежә.

ЧИЧЕКЛӘР СӨЛЕЕР

Тарла йукары атлар,
Шенниклән ойнээр отлар.
Топлу чичекләр халка
Чийли башчедә сөләр:

«Бизим канымыз — хайыр,
Үрек йорулмаз байыр,
Гүндүз, йеки дә гежә
Ийлик салт йапмаа кайыл.»

Лафы ишидер бүлбүл,
Гелип: «Авшамәрсын, гүл!
Хошлуйкан жаным, аннат
Билмәк керә несой дил?

Сеслийдир ки түркүнүз,
Шафклайдыр хем уйкунуз,
Бана йардымны олсан,
Да бән чалмайым йалныз.

... Олуп барабар оннар —
Өтер кескинни чаннар
Өлә хошлуйдур сестә,
Нейә топланэр жаннар.

Бире, генчлийдир оглан,
Йаклашэр йакын ачан,
Кулаа дайайып ислә,
Аннээр, не сөлеер о чан.

Топлээр о бир топ бүтүн
Чичек, ани ен үстун,
Неләр сарфош да етсә —
Кафа йок нейә күссүн.

Нейлән йолланэр о уз
Гөктә арамаа йылдыз,
Ани шафкы хиф сунмәз,
Да булэр гержик бир кыз.

Кимин гөзлерин шафкы —
Йавру гун му, не саклы?
Йапты дүннейи айдын —
Олә пек йакышыклы.

Олур бөлеси сийрек:
Гүлүш — севдалы, геврек...
Ама лаф оннарда йок,
Не ләзым, сөлеер чичек.

КАХЫРЛАНМА САН, БОБА

М. Н. Түлүмөв

Эх, боба, бир сән калан
Караннын о дибиндә.
Ийейдин екмек йаван,
Салт ачык, шафклы гундә.

Бекчиси йәки евин
Сән олайдын авшамкы.
Ийейдин ажы пелин,
Салт гөрөйдин ушааны.

Не шылак мы аз калды
Бүүк гүнүн о аннында?
Да, гелип, сендән алды,
Серт, хашлак о жанындан.

... Синирли о еллерин
Доймадылар казмайа:
Чалышардын хеп дерин
Чифт йаныны йысламаа.

Собада дураркан сән,
Гетирерсин аклына,
Несойду үзү ушаан,
Да башлээрсын дарсымаа.

... Кахырланма, сән боба --
Ушакларын хепси саа.
Нукаларын йанында...
Таа ий аннат бир масал...

ЖОМЕРТЛИК

Башаклыйдыр бир дениз,
Далгалар да таа сезсиз,
Топражаа, олуп бир оол,
Бүүмекли капэр бир йол.

Мусафир олуп шылак,
Булутлар гөктә ирак,
Катланып уйгун дaмaр —
Дениздә калкэр сулар.

Лүзгержик есер инжә,
Чаларак бир кeмeнчә:
Далгалар шeннe oйнээр...
Чифтчижи урәә дуйэр.

Долдуруп о чотрайы,
Икрамнээр кызгын ери.
Ездирмәә биркач башак,
Ўрекли сөлеер хашлак:

«Дуудуран сени кимнәр,
Ко хич сүнмесин жаннар.
Биз вердик дири кувет,
О да — бизә берекет!»

ГҮЗҮНКҮ

Дийштирмиш фиданнары
Сарп шалинкалар сары.
Хайырлы чичежикләр
Селемни битки верәр.

Гүн йыраклашты биздән.
Лүзгержик — копма гүздән,
Ангысы етиштирер
Иаз биткисини, да деер:

«Дийл бир гүн, амайдыр уз
Сыжаклы тер дөктүнүз —
Иылымыз олсун варлы,
Ий кысметлән сарылы.

Душүнүп дийл чок, дедим,
Таа сора йа дийштирим
Бән сени. Да сән катлан,
Азбучук хем солуклан.

Иаптыражам дүүн шенни,
Филжәннәр анар сени,
Салт буйур, ол сырада,
Генчлерә өмүр ада.

Хем дә йыл берекетли —
Саллангач текерлекли,
Ангысы ачэр үрек —
Кәр сендән копма, чичек...»

ТАВАН

Илкӓз гүнү ий заман,
Гүн дууйаркана таман,
Уйкудан калкып чоҗжак:
«Не ашаа инмиш таван?»

— Дийлдир таван ашаада —
Сӓн олмушун не бойда!
Фикирӓ дӓ хем урдур:
Качсын шинди йашында.

Душүнер озан ушак
(Фикир — йаамурда кушак):
«Бак, сӓн, не такым хызлы
Йыл-йылдан гечер изли.

Бүүмемиз бизим белли,
Үренмемиз — билгили.
Капулармызы ачты
Агалармыз советли.

«Саа ол!» — истеерим демӓӓ,
Баа доймаз ешермӓӓ,
Таа хызлы ки бүүйелим,
Файда излӓр ки дүзмӓӓ.

* * *

Кысметли ушаклар —
Селжәздә аяклар
Качынар артык —
Сел гелер дарсык.
Кушкулу, йалпак
Уйанды топрак
Аннысы терли —
Илкйаз гүнешли.

Икрам гел дөкейим,
Йанааны өпейим.
Илкйазым, достум,
Бизимнән тутун
Ойнайлым ойун,
Берекет койу
Ки олсун хелал
Герчек бир масал!

СЕВИНЕРИМ

Бу аслыйдыр, дийлдир душ
Несой сөлемәә,
Буунку йашамак — конуш,
Йок насыл доймаа.

Ачылды урәәм хептән,
Генчленди йашлар,
Сансын ешерди сефтә
Узлән о даллар.

Севинерим үректән,
Севинер кушлар,
Йылдызлар мави гөктә,
Хем дә йамачлар.

Севинерим, ани ки
Кефсизлийм гечти —
Бир гүлдән олур ики,
Ки томрук сечти.

Ангысынын ачмасы —
Шенникли фикир,
Өмүрун чекетмеси,
Ким кысмет дөкүр.

Да онуштан севинмәк
Хич билмәз хотар:
Севгили кары, ушак
Дүннейи тутар...

ОПЕЙИМ ЕЛИНИ

Гери калды чекетмән —
Персенгели вакытлар.
Ачылды буук токатлар,
Бошанып катлы күфтән.

Прост етти о зеедлери,
Ерә гирип чыраклык.
Кыврат кескин бир сыклык,
Бән дә чал'жам пиетлери.

Фырлады өлчү — «йары»,
Сүпүрүп кәр ерини...
Вер, өпейим елини,
Бүүнкү, кысметли кары.

Ушажыклар, кыз, йа оол,
Севинерләр гүнешә...
Занаатлы ким не ишә —
Херердә ачыксын, йол.

ОЛСА БИЗ ДА...

Йымышак кар саурдэр,
Ерлэр дөшек дөшели.
Бир чифт гугуш гуурдээр —
Дирлик-йашама ешли.

Олса биз дә олалым
Гугушларын үреендә,
Инан, мутлук туталым
Севдайлан долу евдә.

СЕВДӘ

Илкйаз гүлүн ичиндә,
Шылалы дурук чийдә
Гөрдүм онун узуну
Севдалы да гөзүнү.

Бени не сарфош етти
Бакышын о деринни,
Лафымы хептән кести
Дудақларын селемни.

Кайбелди аар йоргуннуум,
Буйленмиш олдум ерин,
Сыклашты усул солуум,
Уйанды дуйгум дерин.

Кәр кыстав о ичерләр
Дийшилди, олду мейдан,
Дирилди хем башчеләр
Лафетти герчек фидан.

Олдум сарфош ичкисиз,
Туркү дә чалдым сессиз:
Томруклу йылдыз далы,
Олдум сана севдәлы...

Топланалым, севгижәәм,
Ичинә о гүл чичәән —
Севдамыз хеп хашлансын,
О чичек тә хеп ачсын.

* * *

Нердейсин, жаным-йәрим,
Томруклу далым?
Булуммәэрыз ки чоктан,
Дийл бир гүн, йарым...

Көклешер хеп бир севдә
Хептән дериндән...
Уйукласам, да гөрөйим
Сени дүшүмдә.

Ама йок уйку гежә,
Салт бир сес инжә:
Сачында аркуш чекип,
Өтер кемеңчә.

Кыптым гөзү — гөлгели
Бойун севгили.
Тә, дейжәм сувазлайым
Далгалы пелии.

... Йок, гөлгә о сакланыр,
Недән утаныр?!
Да генә бүтүн гежә
Урәәм хеп йаныр.

ИНЖЕЖИК ЛҮЗГӘР

Ешил йапраклар вакытсыз дүштү,
хем ачык гүлләр шансора күстү,
Учту генч кушлар сыжак ерлерә —
Йолланма гөзәл кысмет бизлерә.

Паалы йылдызым, сени беклейжәм,
Түркүмә дә пиет хеп бир еклејжәм,
Үреми салт ач, тутуштур ону,
Да билмәз биртаа севги дойуму.

Узатсана сән, буүлү елини,
Да, учуп, гөрсәм йакындан сени.
Ики топ чичек алып ашаадан —
Донаклы фенец ачсын башында.

... Инжежик лүзгәр — йаклашәр
илкйаз,
Алтында каарын чийдемдир биәз:
Йылдызын бүйлү шылакетмеси —
Севдамын олур бу чекетмеси...

СЕНИННӘН

Сени гөрүп, билмәм недән,
хич билмәм недән,
Олә шафклы дүүлер урәәм,
пек дүүлер үрмәәм.
Хошлу жаным, аннат хептән,
сән аннат хептән:
Неләр олур зееденмектән,
о зееденмектән.

Гел сән, гел бана
Йысытмаа ки жан,
Сениннән бүлә
Генә дууйажам.

Левент бойун олур ийлиим,
ах, олур ийлиим,
Сарды фикирими пелиин,
оф, узун пелиин.
Гөзләр шафклы хеп гүлүмсеер,
гөзләр гүлүмсеер,
Урәәм сыкча-сыкча дүүлер,
не сыкча дүүлер.

Гел сән, гел бана
Йысытмаа ки жан,
Сениннән бүлә
Генә дууйажам.

Шенни гүлүш — ачык гүлдән,
пак ачык гүлдән,
Лафы дүзмәә билмәм недән,
хич билмәм недән,

Зоруму ки аннасын,
ки о аннасын,
Севги денизинә далсын,
севгийә далсын.

Гел сән, гел бана
Йысытмаа ки жан,
Сениннән бүлә
Генә дууйажам.

Ко хошлуу бени дә урсун,
ко хошлуу урсун,
Салт беним, беним ки олсун,
ки беним олсун,
Зерә кысметим салт онда,
кысметим онда,
Онсуз йокум бу дүннедә,
йокум дүннедә

Гел сән, гел бана
Йысытмаа ки жан,
Сениннән бүлә
Генә дууйажам.

СЕВДА ААЖЫ

Борчландым чоктан топраа —
Өмүрүм ондан,
Данышэрым тә йапраа
Хем сана, фидан.

Чичеклийдир донаклык,
Өлчүсүз хатыр,
Далларын чалэр сыклык —
Үреми ачыр.

Саклылы буйлү гөлгән
Генчлери чекер,
Севгили йавклу оглан
Сана диз чөкер...

Тә дурэрым алтында,
Йаныклы севдә,
Сансын сенин далында
Севдалы сефтә...

Йылдызлы о лафлардан
Дүш гиби сени
Сувазлээр хер тарафтан
Кысмет еллери.

ГӨЗЕЛЖЕСИ

Авшам үстү бу олэр:
Гидәркәнә уз,
Гөрмездән хеп урулэр
Генч чожаа бир кыз.

Тез-тезә ону беенер...
— Оф, гөлгәм беним!
Озаман дейи-верер:
«Хай евленелим!

Сән бени еер алмарсан,
Йок сендә дуйгу.
Прост бени кыз санма сән —
Бәним гүл суйу.»

... Бак сән, несойдур вакыт,—
Дүшүнер чожук,
Да кыза дору бакып,
Сөлеер йалпажык:

«Сән анийсин гөзелжә,
Вардыр дорулуун,
Окадар ки илинжә
Үрәән дуйгулуу.»

* * *

... Караннык ачан олэр,
Шафк едер йылдыз,
Уз евә о йолланэр,
Йолуна да кыз.

ОФ!

— Ха бә, чобан, отлатсана
Дередә хем суласана.

— Оф, оф, йамурлар да йаайэр,
Оф, оф, малжазлар йысланэр.

— Не коркэрсын сууклайжан мы,
Не, о бойун шекердән ми?

— Оф, оф, илишмәз о йамурлар,
Оф, оф, ко аннатсын байырлар.

— Сөлесәнә. Хич утанма,
Аклында чиизлик йорган мы?

— Оф, оф, кабаатсыз чимен йапраа,
Оф, оф, үрееми не пек саплар?

— Несой зеегләр бурсун санки
Чайырда-кырда гидәркән?

— Оф, оф, ирми беш йыл өрудүм,
Оф, оф, аклыма гелмәзди дүүн.

— Демейжән ми ки беенерсин...
Оса лаф мы гетирдерсин?

— Оф, оф, несой да аннадайым,
Оф, оф, неләр сана адайым?

— Бөлә олду булушмамыз.
Койуннар са калды сусуз.

— «Токтур оннар», нечин сә өлә
сандык,
Бүүк кысмет ки, ани булә топландык.

* * *

«Тә гелсин вакыт йапмаа,
Ишлейип бир ев өртмәә,
Жанабин, сөлә хализ —
Башарларым йап-йалныз» —
Комшусуна о демиш,
Да Пей алып, хем ел вермиш.

Етиштийнән о гүнә
Йок гирмәә нечин гунаа,
Бозмаа аазын дадыны),
Ама, йа бак адамы:
Йок кесери, френдеси,
Нажаклан тестереси,
Қайбелмиш хем кендиси,
Евдә калмыш... салт сеси...

* * *

«Шеремет» пек бир адам
Таа калкынжа уйкудан,
Өзенип тә динненер...
Бөлесинә не денер?

* * *

Дойунмуш ачан имәә,
Бүүк хайлаз нейи сечәр:
«Пек хавезим ишлемәә —
Иатайым, беким гечәр...»

АДАМАК

Олажам,— деер,— шеремет,
Сән дә дува ет.
Саде гелсин Ени йыл,
Олайым кайыл.

Олажам бүүк ишсевәр,
Хавезим дә вар.
Саде гелсин Ени йыл,
Олайым кайыл.

Быктынан да йалнызлаа
Йаклашчам кыза.
Саде гелсин Ени йыл,
Хем олсун кайыл.

Алтын гелин алажам,
Олажам кожа,
Саде гелсин Ени йыл,
Хем олсун кайыл.

Ана-боба есаплар —
Бүүк бир дуун йапар,
Саде гелсин Ени йыл,
Олсуннар кайыл.

Олажан бана саадыч,
Лаф олмаз ажы,
Саде гелсин Ени йыл,
Сән ол хем кайыл.

Отуражэз бүүк башта
Гержик конушта,
Саде гелсин Ени йыл,
Олун хем кайыл.

Бән дейжәм: «Олсун саалык!
Зерә о паалы,
Шараба олуп майыл,
Дөкмә, йа бракыл!

КАДЫНЖА

Ойунжу, ур айааны
Копарынжа чарыны!
Бензесин шу ойуна,
Данышэрым чойуна.

Гетиринжә сүүшү,
Бас кадынжа, комушу!
Сиз дә дурмайын хайлак —
Гөрейим тез ойнайрак.

Софрада битмиш екмек —
Олэр бу иш пек сийрек:
Ашчыйка не йорулмуш —
Котлонда уйукламыш.

Изин вар чорбажыдан:
Хизметчи, чык маазадан!
Арээр, буламээр чепи,
Көстеклеер ону ички.

Конушта хем колтуклар,
Биркачы хеп уйуклар,
Хеп тә евдә, безбелли,
Уйумаа йок ерлери.

Саде девер шеремет,
О да чыкты пек ширет:
Незаманса, вережек
Кетендән бирәр гөлмек.

Крэсницайа, утанжак,
Бана калсын, пек сыжак:
Таа аз ләзым буйурмаа —
Сансын гөрмемиш имәә.

Саадыч та дийл прост адам —
Бракыламээр филжәндән.
Қайыл о да ойнамаа,
Тутмээр аяклар, ама.

... Хич алмайын кафайа,
Гетирдиниз шакайа,
Чыкарынжа шарабы,
Хеп кадынжа есабы!

Ойунжу, ур аяаны
Қопарынжа чарыны!
Бензесин шу ойуна,
Данышәрым чойуна.

БАЛЫКЧЫЛАР

Авшамдан таа лафеттик,
Ани ки бұлә
Еркен вакытлан калкып,
Гидежез гөлә.

Гөлдә вармыш, ишиттик,
Мали, чок балык!
Саат дөрттә, калкып гиттик,
Чайыры алып.

Бираз ер ачан гечтик,
Достум деер: «Иа дур!
Бана калсын, етиштик,
Хелә сән отур.»

Отуруп, биз бакындык,
Нереси бу ер.
Каранык са каранлык —
Ким бана дийер?!

Ким, сордум, бана дийер,
Генә коркудан,
Оса достум узадәр
Ички бир филжән.

Нердә бир-орда ики,
Сора таа хем таа...
Баседериз бир уйку
учүз минуда...

Ачан калктык — чак үүлен.
Не гөл, не дерә,
Саде бир чайыр герен —
Хади, — тоз евә.

Гирдик аул ичинә,
Қарылар йалпак:
«Балықлары пайетмәә
Ләзым мы чанак?»

«Дурун, алатламайын,—
Бир аазда дедик,—
Сиз шакайа санмайын
Неләр гечирдик.

Туттуйдук ани балык,
Урдук отлатмаа
(Забунжа сайыкладык),
Да тойаннатмаа.

Гүрлешмәә башладылар,
Топланып бөлүк,
Безбелли сусадылар —
Гөстөрмәә гөлү.

Тезли ачан йаклаштык
Суламаа биз мал,
Қалмады хич бир балык —
Хепси далдылар...

Арадык биз, арадык
(Дедик буларыз)
Кесилинжә, да чыктык,
Зерә бууларыз.

Қарылар бирдән-бирә
Брәз инандылар.
Гөрүп бизи гүлерәк,
Тә не дедиләр:

«Шукӯр, ани саа-селәм
Куртулмушунуз,
Ама жӯмбуш сӯлемӓ
Сарп уймушунуз.»

БИР КЕРА...

Холтуй-Петри — нал тырнак,
Гелип-бүтун-качарак,
Каш алтындан бир бакты,
Да та неләр аннатты:

«Ишиттим,— деер,— алектән,
Вармыш ки өлә адам,
Карыларын гүнүндә
Едәрмиш измет евдә.

Бу иши ачан дуйдук,
Оолумнан кәр дүшүндүк:
Мамусунун йортусу —
Дийл ләзым о иш дуйсун.

Калкажэз таа геждән.
Силкежез дөшек-йорган.
Топлайжэз ичерлерни
Кырнажык олсун дейни.

Йапажэз имәә такым...
Чин сабайлан те калктым —
Гөз койдум бир хороза:
Ушаа: «Сән суйа тоза!»

Йакып хызлы атешн,
Ушаа: «Йакажак ташы!»
Кайнатмаа койдук суйу,
Хашлайжэз о хорозу.

Ушак, гетирип еләә,
Бобасына та сөләр:
«Хамур ко олсун байгын,
Пиширежез лалангы».

Алып, елеер уну пак,
Бән паклээрým сармысак.
Кары калкажэк ачан,
Софрада олсун пача.

Олажэк хем кавурма,
Тазә лаанадан сарма,
Ийри-ийри копаннар,
Ички тарафы да вар.

Гезинериз качарак,
Арайрак тепси, чанак.
Етиштирмәә ки ләзым,
Кывыртма да йазайым.

... Ичери, гирип хызлы,
Алдык паттан хасыры:
Йапмаа ләзым кырнаклык,
Олә чүнкү аннаштык.

Фикирим гирди нейә,
Несой бастым текнейә,
Таван олду маскара,
Дуварлар — сыра — сыра.

Ушак суйу качырмыш
(Кедийи тилки санмыш).
Рубалар бүтун суҗаз,
Сабаайадан курумаз.

Ушак баарэр ашаадан
Бир кескин сестә, аман:
«Не бу хороз хашламак —
Карардым, олдум малак!»

Бирдән гелди аклыма
Унутмушум чыкармаа
Хорозу, бана калсын,
Хеп тә, ани вар, аслы.

Йок насыл хич йаклашмаа,
Түтүндән сендим ашаа,
Еникунуҗа, дедим,
Қотлона ки гидейим.

Гелди хептән йымышак —
Сансын ки дийер ушак.
Йокладым ачан ислә,
Ташмыш бизим тепсиләр.

Долашмыш ушак леенә,
Гирмиш хамур ичинә,
Чыкарамээр айааны —
Чизмеләр сә таа ени.

Несой-несой копарттым.
Деерим: «Шансора сакын,
Бакынасын доз-долай
Олмасын бишей болай.»

Йаклаштыһнан котлана
Олдум хептән дә фена:
Несой гүндүр бу йанныш —
Хороз гиимниҗә йанмыш.

Каймаҗыы имиш кеди,
Олойу да девирди.
Сармалары — гит ара —
Ушак атмыш потмара.

... Копту аяклар артык.
Еникунуҗа йаттык
Оулумнан биз барабар,
Маана йапмадык зарар.

Бензеер бу иш түркүйә:
Далмышык биз уйкуйа...
Гелер гиби сансын сес:
«Башлайын калкмаа таа тез!»

Кары гүлүмсеер бизә,
Донаклы софра гөзәл:
«Хади, гелин, хем буйурун —
Беним гүнүм, чункү, бүүн.»

Йаклашэрыз биз йан-йан,
Гелер бизә ки утан.
Дорулажэз биз, ама
Гелән йыл ичин таман.

БААШЛАМАК

Ах, үрек, дерин жанны!
Сән баашла хеп шафкыны,
Сыжааны о инсана,
Ким севинч дөкер жана.

Кәр олсун сачлар биәз —
Билмесин битмәк илкйаз,
Сенмесин хич чичекләр,
Чан гиби өтсун сесләр.

Не мутлу о жаннара —
Ий үрек ачаннара,
Кимнерин лафы паалы,
Бакышы да йардымлы.

Ким коймуш хем неедини,
Саймамыш зааметини,
Чок ашырлайып байыр,
Шүкүрлу йапмаа хайыр.

* * *

Бу стихын пиетлерини,
Дуйгулу ел өпмеми
Чок баашлээрым оннара —
Ий үрек ачаннара.

ҮРЕЕМДАН

Ах, долай,— дуннә узү,
Севдалы сана гөзүм!
Хей, урәәм не пек хошлу,
Гүнешли хем дуйгулу.

Өмүрлу сендә вар даа,
Пак гүндән копма хем баа.
Тә екмек бүүдән дә кыр
Өлчүсүз йапәр хайыр.

Гун саалык баашлээр ерә.
Чий дурук акан дерә
Дост олэр йанык топраа,
Ки долу олсун софра.

Севинсин геләр гүннәр,
Севданын шафкы сүнмәр,
Байраклы калксын даннар,
Гүл гиби ачсын жаннар.

ЕКМЕК ИЧИН СӨЗ

Бән геләркәнә иштән,
(Гун инәрди йамачтан),
Бир кары каршылады —
Хайырлы лафлар анды:

«Ал, чожуум, үрәәм ачык,
Туз-биберлән екмежик,
Саалымыз ичин олсун,

Тарлайа йаамур консун,
Гүн гүнеш хем хеп етсин,
Йоргуннуун да ко гечсин.»

Гелмеди бана айып:
Хайыры шукүрлейип,
Да, кырып кенарындан,
Аазыма аттым бирдән.

... Йоргуннуум чабук качты,
Тезлейә дә гүл ачты,
Шыралы о томруктан,
Дүзүлдү бир пиет ондан:

«Эх, екмек, сыжак екмек,
Стих сана, туркү дә вар,
Көклерин өзлүйдүр пек,
Чичеклийдир хем даллар.

Калдырдын бутун айаа
Дүннедә не чок халклар,
Дийштирип чүрүк дайаа —
Кысметли бүүн ушаклар.

Сән гелинжә бу хала
Дийл бир йол айкырлады,
Разгелдин түрлү хава,
Хеп ама тазә калдын.

Ким дә мусафир, биләм,
Иа чифтчи, заабит ушаа —
Хепбир: илкинки селәм
Адына сенин дүшәр.

Вар мы санки өлеси,
«Бән быктым екмәә», — десин,
Софранын йа донаклыы
Лафлардан бу азетсин?

— Йок!, — санэрым дийл салт бән —
Бүү, күчүү хем хер бир жан,
Дүүлмеси ки үреемин
Хем саалы бүтүн евин
Далындан копма онун,
Насыл унутмаа буну?!

САЛЛАНГАЧ ПИЕТИ

Нани, нани, оолжазым,
Уйкужук сана, назым,
Бүүлүжә олур йылач...
Дүш пердесини йа ач—
Гөрежән чок ресимнәр:
Клочка айаанда евләр,
Бабу күректә атлы,
Пату директә баалы...
Ха, уйу, уйу, назым.

Дүш денизинә сән дал,
Седефли балыы да ал,
Ол она инан бир дост,—
Кайбелсин хептән лаф «прост».
Ол хем херкерә өртү,
Хайырлы да бир көпру,
Ачылсын ко йылдызлар,
Сарылы кундак кызлар,
Бул йашамайа йолу,
Ха, уйу, уйу, оолум.

Ха, уйу, да бүү гүндән.
Ўрежини — долу гүлдән,
Дурмайып хепбир ачсын,
Хем севинч, кысмет сачсын:
Гунешли битмәз гүннәр,
Өпүшлү баллы дүүннәр,
Гөк дуруклуунда мави
Йылдызлар шафкы сунмәр.

САЛЛАНГАЧ

Саллангач, сән, саллангач,
Үреени ушаан йа ач!
Күчүклүк хошлуу фасыл
Йашамасына калсын.

Илери-гери гездир,
Йортарак нижә бейгир
Ко дартсын тербелердән,
Хеп йыраклашып ердән.

Хызлылаа олуп майыл,
Ашырып биркач байыр,
Булутлар каршыласын—
Үрекли дуйгу йансын.

Капласын онун шафкы
Дийл бир пай саде йакын,
Дүннейи бүтүн ама.
Ко олсун хеп не анмаа!..

НАСААТ

С. Г. Богдана

Илк йаз. Май айын ону.
Севинер гүн йукарда.
Бир кескин шылаа онун
Тер дөкер хашлак ердә.

О гидер хем илерли
Дийл бир йыл, хем дийл ики.
Иа бакмаа, дөнүп гери,
Да сачлар сөләр беки...

Мутлак о сачлар сөләр,
Не есмердир о бениз,
Үректән дә сес геләр,
О — олдуу ишлеримиз!

О — йанык топраан оолу,
Хеп онун да устасы.
Алмалы дору йолу —
Зааметли шылээр гүүсү.

Бир килим дөшемеси
Гулүмсеер шен мералар.
Күй дә ко хеп ешерсин,
Ки бөляйдир бүүк планнар.

... Не мутлу бу адама,
Баалатмыш ким үреени,
Ани дийл салт адамаа
Иашамак олсун ени.

О ама бежерикли
Неет койуп — йок ики, Уч...
Хатырлы олур теклиф —
Сүнмесин шылак бу хич!

ООЛУМА

Узун тутту сенин йолун,
Айдын гелинжә дүннейә.
Узун хем оймаклы, оолум,
Вар севинмәә ама нейә.

О илк, сефтә еснемежини,—
Гүүс долусу солук чекмәк,
Хаберледи, ани сенин
Бизә гелмән — ий йашамак.

Бүүк кардашын урекленди —
Вар гам киминнән шу даатсын.
Онун да күчүклүү — кендин, —
Буну бөлә ким йаратсын?!

ВАРМЫШ ОНУН ИЛАЖЫ...

Пазартеси, деер, аармыш гүн,
Сали гүнү дә — хеп ааржа,
Имää дейни сә — «үүн вар үүн»,
О бакмайжэк бир дә харжа.

Тә чаршамба айкырланэр,
Хем першембä дә хеп гүчтä.
Гөктä о гүн чоктан шылээр —
О хеп бир йоктур таа иштä.

Жумаа тә йаклашэр артык,
Онуннан да жумартеси,
Бунун са кахыры — йастык,
Топрак бүтун кәр тепренсин.

Чыкэр дерин не үфкеси
Ишчи тертип о гүннерин:
«Пазар да булмасын сени,
Не динненмек, не дә серин!»

Тодур ЗАНЕТ

**ЗАМАННАЙ ЭРСЫН,
ЕВИМ !**

Тодур ЗАНЕТ

Дууду 1958 йылда Конгазда, Комрат районунда, чифтчи айлесиндә.

Гагоуз литературамызын ени евлатбойларындан бири.

Иазмаа башлады 70-нжи йылларда. Поэзиямыза о гелди конструкторлук-ишчи шантиериндән, чок дерин дуйгулу шиирлеринән. О инженер, битирди Кишиневда Политехника институтуну, ишледи «Гражданстройда», олду комсомол комитетинин секретары, 1986-нжы йылдан, нижә генә ачылды гагоуз дилиндә телевизия колверимнери «Бу-жак далгасында», о чалышәр, хазырлээр хем чыкарәр бу колверимнери. 1988-нжи йылында август айындан бери о бизим «Ана сөзү» газетамызын баш редактору ишлеер. Бежерикли гөстерер кендисини бу ишлердә, хем дә уйгун журналист хем публицист. Иазәр шиир ушаклар ичин дә. Шиндән сора дүздү ики кийат, чок шиир чыкарәр газета сайфаларында хем дә рус хем молдован журналларында чевирили о диллерә. Иазыжылар Бирлин хем журналист Бирмин азасы.

Занет Тодур йазәр генчләр ичин, социал хем дүннә проблемаларыны калдырәр, чарәр севги хем хатыр ана дилинә, историямыза, адетлеримизә, сенселелик хатырына, дуума евинә, аналара-бобалара; унутмээр севдалы да.

Умут чекериз, ки бу кийат булажэк уз йол окуйужуларын үреклеринә. Ий йол, сефтә кийады!

Григори Топузлу.

ОКУЙЖУЛАРА

Билерим, сән пек шашажан
бу лафлара, серт окуйжум,
ама өлә бу йашамам
гечти...

Бән ойунжуйум —
Шашардым, нижә куйумжу
бежерикли алтын дөкер,
жан дүүлмеси дебрештирер.

Да савашардым лафымы,
донаклайып сизә вермәә:
чойу оннар етишмеди...
чойу сизә йарамады...
чойу өлә дә дуумады...

І. ИНСАНА ЛАЗЫМ...

ИНСАНА ЛӘЗЫМ

Инсана ләзым бир ер,
Нередә ана беклеер,
Чыкып күй кенарына
Иаш дөкер узун йола.
Инсана ләзым бир ер.

Инсана ләзым бир ев,
Бажа нередә түтер.
Гечтеки шафкы, сыжаа—
Коруйэрлар дуварлар.
Инсана ләзым бир ев.

Инсана ләзым гүнеш,
Еритсин йалпак атеш
Арайа гирән бузу,
Донмасын генчлик сөзү.
Инсана ләзым гүнеш.

Инсана ләзым ана,
Унутмамаа дарсымаа,
Бир раатлы йашамакта
О ихтәр, йоргун жана.
Инсана ләзым ана.

Инсана ләзым ватан,
Халкына калсын дамар,
Қанында дедә сеси
Узактан евә чексин.
Инсана ләзым ватан...

ТОПРААН ЕЖЕЛИ МИ?

Кертäя ми, не, гелди өмүр,
Топраам, энгин кырларында?
Ким аклында сайэр гүбүр,
пек ежелиннән ойнамаа?

Сән бунжа йыл дөнуп-учтун,
йылдызларын арасында.
Да шинди не, калды куршун му,
даатсын сени парча-парча?

Не караннаа мы каражэк
беш миллиард йыл ежелин?
О атештән ким калажэк
дири, хич билмеерим?

Халклар, дүшүнүн, йок вакыт,
салт лаф едип, уйку йапмаа.
Лазым хызлы хем бир калкып
Женгä каршы билä чыкмаа.

* * *

Ушаклардан айырылма,
Гежә-гүндүз полигонда
Биз үренериз корумаа
Паалы раатлыы, Ана топраа,
Сефтä ушаан илк лафыны
Хем Ватанын пак адыны.

СОРУШ

«Ким достун?» — куша сордук
бир раатлы гүндә.

«Гök мави. Хем пак солук.
канадым түүдә.»

«Ким достун?» — гökä сордук
хавезли гүндә.

«Гүн кескин. Булут дурук.» —
окудук гөктә.

«Ким достун, сөлә, гүнеш?
вер жувап бизә.»

«Ер-топрак. Иалпак атеш
раат орта ердә!»

«Ким достун, Ана-топрак» —
халкларын сорэр.

«Сиз, паалы ушакларым,
ким бени север.

Еер анасайдым сизә,
коруйун бени,
бракмайын түфек өтсүн —
йок един женги!»

НЕЧИН?

Нечин? Нечин бу дүннә
өлә йапылы?
Аалемин жаны, үрәә
гөздән капалы?

О дикмиш бир фиданнык,
дуудурэр чешмә.
Обүрү гежә аннык
савашэр сурмәә.

Парадан бири кудуз,
уммээр оннардан.
Олмайжэк сана омуз
бир тежил зорда.

Сербестли, йалтык, фена,
нечин бу өлә,
серт, йалпак йа хаймана—
хепсимиз бүлә?

Не курбан коймаа, дейни
дийшилсин дүннә?
Миллетләр булсун ийлий,
ачсыннар үрәә?

Бу курбан: чок силәхлар,
ани вар курма.
Хем аскер, занаат өлә,
оннардан дуума.

БАН БИЛЕРИМ!

Бән билерим, йылар гечежек!
Бән билерим, ренкләр дийшежек —
ер-узундә!.. Касабалар, күйләр
Таа гениш хем гержик олажэк.
Миллетләр, чалышып, екежек
бүүк раатлык, бу йоргун
дүннедә.

Девлетләр, унудуп женклери.
бирлешип, өрүйежек илери —
айдыннаа... Бакылма тарлалар
жөмертли берекет вережек.
Ачлыклар караннаа каражэк.
Чичекләр саражэк ер-топраа.
Бән билерим!

САНА, ХАЛКЫМ.

Д. Танасоглуйа

Бир сары, кызгын чолда,
Бүүк керван гидер йолда.
Геч калмыш бир генч олан.
Ат урук. Йакын керван.

«Хей халкым! Ишит! Дургун!
Ат качэр олду кач гүн!»—
Саар калды долай чолда,
Бет ежел генч оlanda.

Ат дүштү. Йоргун гуүдä
Аарээр ердä бир гөлгä.
Темирä гиби керван
Сакланды. Калды бархан.

Ач гөзлär. Гыртлак куру.
Чол кызгын, хем кум долу,
Су, мейва, ешил фидан —
хепси оннар темредän.

Чок вакыт öлä гечти.
Тер акэр дерä гиби.
Гүн тездä йакын батмаа,
Ону тутмээр аяклар.

Кум уүдер гиргин олан:
«Халк узак. Гитти керван.»
Не чекмäй вармыш она,
Бу йабан, динсиз чолда?

Генч олан гиби — халкым,
Чок зеетлик, кахыр чектин.
Жäба диил гийим кара —
Анамда бир йортуда.

СЕРБЕСТЛИЛЕРӘ

Шипканын геройларына

Желлат душман фена, динсиз,
Зеетә сокту инсан жансыз.
Курду паалы курбан, зорба,
Ажы кахыр, кысмет кара.

Қары, ушак, ана сеси.
Қара булут гөкә гелди.
Зеетлик чекмәә — ежел пек зор.
Йакәр! Йакәр жаны бу кор!

Тутуш кордан бир бүүк атеш.
Вақыт гелди — душман шаш-беш.
Раатлык битти она ердә.
Потрә дүүйер, өтер даарә!

... Хич бир лекә мави гөктә.
Қылыч айна гиби гүндә.
Сербест ичин калкты халклар.
Женгә! Женгә, ийитли ооллар!

«Бу женк— сербест, йа да өлүм.
Есир олмаа? Хич бир дә гүн!
Дуўштә кысмет, бендән емин!»—
Верди миллет өлә изин.

Чиркин дүүшмәк дүннә гөрду
Инсан кыйды куршун, сүнгү.
Қандан — чамур кара топрак.
Ұстун! Ұстун чыктын, сән, халк!

Өлә паалы Сербест дүштү —
Уусүз ушак дүннә долду,
Сийрек оолу ана булду,
Сийрек кызлар гелин олду.

...Сербест — татлы! Сән бил, душман.
Она буламайжан капан.
Синжир хем букаа йок куша.
Дивеч! Дивеч, Сербест йаша!

ОЛУН ИАЛПАК

Иалпак олмаа утанмайыңыз!
Иалпак олмаа утанмайыңыз!
Ачан кавга аранызда
баскы гиби басэр жана,
Иалпак олмаа утанмайыңыз!

Иалпак олмаа утанмайыңыз,
Ачан гежә, сизә дейни.
Дийшер гүннәрлән ерини.
Иалпак олмаа утанмайыңыз!

Иалпак олмаа утанмайыңыз,
Ачан ежел бир заманда.
Башлээр сизиннән ойнамаа.
Иалпак олмаа утанмайыңыз!

Иалпак олмаа утанмайыңыз,
Ачан бирдән тунук үфкә
Гөзлеринә герер перлә
Иалпак олмаа утанмайыңыз!

Иалпак олмаа утанмайыңыз!
Иалпак олмаа утанмайыңыз:
Гучлү айда!

Ажы гүндә!

Дарсык саатта!

Бет минутта!

Иалпак олмаа утанмайыңыз!

ЕКМЕК ИЧИН СӨЗ

Сөлә, ма маму,
не ичин,
йыслээрсын бу тазә екмәй?
Да сора, нижә бир ушаа,
сарэрсын безлән сән ону?
— Тарласына гитсин, оолум.
— Е нашей о?

— Ушаам беним,
хербир ишин
кенди ууру хем вакыды.
Илкйазын тер— тузлу дады —
тенейлән екилер ерә,
пейдалансын дейни көрпә
екин тени.

Курак са сора,
бир тыйнак
тутэрлар тарлайа йакын.
Тенә бир туч гиби четин
олсун орак вакыдында,
ачан чифтчи шен сесиндән
өтер харман.

— Аннээрым бән,
ки букадар
ишләрлән битмеер өмүрү
аар тененин?— Соруш дору.
Дерменнердә өз пак уну
йапэрлар кайалар ону —
дуума ердән.

Сарэрым безлән
бу екмәә
бән, йыслайып, каба олсун.
Инсаннара — үсек сомун,
ачык умут хер гүн версин.
Дуйгулары геврәмесин
чок варлыктан.

ЕВЛАР

Ачан йыкэрлар евелки еви,
ени йапы дүзмәә дейни,
санжы сыкэр мы уреени?
Өлә бир ев ески
буутмуш сенин дә дедени,
кавиледип темелини.

Ачан йапэрлар бир ени еви,
ко бир дувар калсын ески,
да сеслесин о, даважы гиби,
буункү өмүр дүүлмеси.

Ачан йыкэрлар евелки еви,
ени йапы дүзмәә дейни,
санжы сыкэр мы уреени...?

ЗАМАННАЙЭРСЫН, ЕВИМ!

Заманайэрсын, евим!
Тә, гезә-гезә гелдим
бу йоргун капуларна.
Дурма күсулү бана!

Алчалмыш үсек сачаан.
Безбелли, йыллар ачан
ук гиби басты сана,
йокту ким койсун арка.

Чатламыш топрак фырын.
Өмүрсүз ихтәр салкым.
Дут аажы салт ешерер...
Е кимә о дут верер?

Хепсимиз даран-перан —
Йанында, анам-бобам,
Йок жан-жун аулунда...
Кыпымнар салт аклымда...

Диз чөкерим капуна,
Дарсыдын мы оолуна?
Аннадым, бурда ерим!
Чевирмә бени гери...

ДАМ

Дөрт көшели гөзләрлән,
сачак алтындан,
дам
бакәр шишеләрлән
сансын инсан.

О дам йанында,
казыклан,
синжир какылы ерә,
сансын көпеклән
сербест капалы билә.

Бакәрым копәән
гөзлериннән
бу айдыннык дуннейә.
Нечин, инсан, синжирлән
тутәрсин бени ердә?

АФЕТ

Ихтәр анам, бени афет,
ани сийрек
йашамакта,
йалпак олдум. Хабер ий, бет
верәмедим
хеп узактан.

Ани карлар — кахыр изи
конду көмүр
сачларына.
Гечән йыллар — дерин чизи
серпти йалпак
еллеринә.

Ани калдын евдә йалныз
о дөрт дувар арасында.
Ани чаннар гиби, сессиз,
өтер солук
ичерлердә.

Ани хастайкан хош лафым
етишмеди
вакыдында.
Ани донаркан бир йалын
йакамадым
бош котлонда.

Йылдан-йыла пек зор булмаа
ара хызлы
йашамакта.
Бракып иши, гидип сормаа
ики-уч лаф
бир авшамда.

Гөрмää нижә шылээр кысмет
сенин дарсык
гөзлериндә...
Ихтәр анам, бени афет
санжы копэр
жән еримдән.

АНА ГӨЗЛЕРИ

Бән гечирерим аклымдан:
Не иш йаптым бу дүннейдә?
Да нижә оннары анам,
кантарлайып, койдун паайа?

Хем савашэрым окумаа
жувап сенин гөзлериндә:
«Не ий ишим, не бет ишим
хептән калды ер үзүндә?»

Мутлуйса ишлерим беним,
кысметлән— гөзлерин шылээр.
Инсаннара хелал йардым
баашлайым дейни—емир верер.

Зарар йапарсам ансыздан,
батаклайып нуфүзүмү,
гүчлү бакыш — бир таказа —
йакэр йалыннан үзүмү.

Аар ишлерми о кӧтүлеер
дүрүк бакышлан бакарак.
Ачан бени сыклет алэр
олэр гӧзләр осаат йалпак.

Гежә уйку бракэр артык,
ачан гирер ичеримә,
ики йылдыз гиби, дарсык
бакыш пек ирактан гелмә:

«Сийрек хабер йоллээрсын сән,
Пек дарсыйэрым. Йок раадым.»
Тә о заман утанмактан
буламээр ер беним жаным...

Ислә гидәрсә ишлерим,
уурум уйарса гүннән гүн,
Бени кутларса достларым,
шефкли йанэр гөк гөзлерин.

О гөзлерин — жан айнасы.
Оннар, анам, бана шараат
Темиз акарса өмүрүм,
бакэр о гөзлерин дә раат.

КАРЫМА

Не сакламаа? Кимәр керә
Инанамадын сән ишими.
Бош лафлардан— тунук дерә
Хызлы йударды сесини.

Ама булардын тез кувет
О дерейи адымнамаа.
Сесин есәрди: «Сан аф ет!»..
Башлардын генә инанмаа:

Ани темиз вакыт геләр,
Да йыкылар коф фиданнар,
Йолу верип филизлерә,
Гөкү ачып йылдызлара.

НАСААТЛАР

Бүүдүм, нижә чойу бууйер:
топраклан бир, халкымнан (17)
Тер кабардарды гөлмееми,
ерин казаркан тенини.

Нижә суйу топлээр топрак,
өлә топлардым бан насаат,
олсун дейни бана дайак,
өмүрүмдә, зор вакытта.

Анам сөләрди: «Сән сакын
йаланжыдан хем хырсыздан.
Ко жаныны корку сыксын,
йолу гечтийнән бет инсан.

Ама оолум, оннар гүбүр,
койдуйнан кантара хасетлән,
Тут аклында: ерә өлүм
о хасетләр екер хер гүн».

Салт бир сыра бу насааттан,
йаптым адым бир тарафа...
Да осаат аннадым, анам,
не аар олду йоргун кафам.

В. Михалчана

Пек сийрек бир хабер
Йолладың сән бана,
Беки йокту тефтер?
Йа вакыт чок йазмаа?
Беки йокту бир ер
Жанында достуна?
Не хызлы, кафадар,
Дийшилер вакытлар!

Дарсыйэрым, достум!
Жанымда йок раатлык.
Хем етишмеер солуум.
Унуттун му артык?
Хаберин ий йудум,
Ама о да кысык.
Ажаба не кабаат
вар бендә? Сән аннат.

ЕСКИ ДОСТУМ

Н. Бабоглуя

Аар вакытта, ачан умут
йакынды шансора бракмаа
бени хептән,
Ачан,
пиетлеримә зор йол булуп,
бән чыкарардым тефтерә,
жандан гелмә ий лаф...
Сән урадын бана,
ески достум.

Гөзлеримә бакып йалпак
хич сормадын йарым да лаф
о ажылар ичин...,
Ани
зеетләрди хер гүн үреми,
ай раатлымы бозуп беним,
өмүрүмү ажы пелин
ер үзүндә йапып —
гүлүмсейип.

Салт аннадын ежелими
омузума тез елини
еникуну койдун...
П а а л ы д о с т у м ...

ГЕНЧЛЕРӘ

Дува едерим йылларда:
Ко кысметли олсун пазар,
Ани севда азар-азар
хеп дамнатты уйгун топраа.

Дува едерим йыллары:
аслы өмүр ки адасын,
ажы аман хем йакмасын
көрпә дуйгу дарсылары.

Дува едерим йылларда:
Ко темизли аксын о сөз,
Ани йапты сизи бир өз
ачык өмүр фиданында.

КОЙ АДЫМЫ!

Кой адымы беним «Гунеш»,
Сабаалан аклына гелейим.
Дан ериндән сефтә атеш
Суратыны сенин севейм.

Кой адымы беним «Лүзгәр»,
Ууленниктә сана гелейим.
Ачан гүндән кызәр ерләр,
Серин солук йаваш есейим.

Кой адымы беним «Йылдыз»,
Авшамнейин софрана гелейим.
Ачан каләрсын сән йалныз,
Дерин уйку гежә верейим.

Кой адымы беним «Гөзәл»,
Илкйазлан йанына гирейим.
Ачан ачәрлар ал гулләр,
Бинин арасындан сени сечейим.

* * *

Хавезли ежеллери —
Бирери топларым...
Севдалы гежелери —
Бән дансыз бракарым...

* * *

Сенин бакышын —
гүлдән есинти.
Қыврак гүр-кашын —
гайтан шириди.

ХАВА

Хава, сансын бүүжү,
дуйарды не гүчлү
жаным бу аар саатта —
калдым йалнызлыкта.

Биләрди не санжы
ийер бени — ажы.
Нейә вар кахырым —
брактыйды гүл-йәрим.

О беним ий достум!
Ерә булут-куршун
тез каплама серди —
хер бир йолу кести.

О дөндүрдү герн
паалы о гелини...
Салт билмәәрди хава—
дирилмеер тез севда...

ТОЛУ

Баксана, не хызлы хава
ер үзүндә дөнуп — дийшер.
Тә гүн сыжакты, тә топраа,
куршун гиби толу дүүйер.

Айырмээр не көрпә филиз,
не көк, не йымышак далы.
Ешил өмүр фалээр елсиз,
о, сансын аар дермен ташы.

Тә офлайып, нижә инсан,
инжә фидан дүштү ерә.
Канээр титси бир ыжыран —
онун чатлак гүүдесиндә.

Калбур гиби делим-дешик,
олду баалар йапраклары.
Не пек чиркин текир дөшек
Өрттү кара тарлалары?

О дөшектә: ешил тенә
■ийәз толулан карышы■
■Сансын аскер чиркин дүүштә
■душман арасында артык.

ИЛКИАЗ

Сефаа гелдин, илкйаз, ерә
карлы, чийдем чичеклериннән.
Буўлериндән, донук дерә,
топарланды мўрўрўнә
карыштырып бузу суларлан.

Сел былдыркы йапраклары
хелал чалышлан кўрўйер.
Йуфка чимен бойалары,
сансын дениз далгалары,
алай-алай топраа чөкер.

Тә, нәндан са пейдаланды
сефтә булут — үклү йаамурлан.
Кескин бир чымчырык чакты,
гүн сакланды, гөк гўрледи,
орта долду фасыл кокуйлан.

ГҮЗ

Алтын шафкы
бу далларда
ойнээр,
ойнээр
седеф гиби.
Тозак думан
узакларда —
Бүүнкү чийин
өмүр изи.
Салт сейректә,
ешил топрак
бу лефтлерә —
уусуз ушак —
фит шылайып
йок олунэр,
гүнеш гиби
тез сакланэр.

II ЕЖЕЛ АДЫМНАРЫ

МАЛИ

Мали, мали,
Ихтәр малим,
Қар сауарды дышарда.
Еникуну түркү чалардын...
Йыллар учарды онүмдә.

Рөкедә сүмек йапаа,
Ий быкамаазды дөнмәә.
Аннадардын: нижә аскерләр
Инсаны хайдарды есирләә...

Кымылдарды гөлгеләр
Таванын киришиндә,
Хеп гечәрди деделәр,
Өмүрлү бу ичердән.

Сефтә халк масаллары
Ишиттим, мали, сендән
Гечтеки кыпымнары
Копарэр аклым ердән.

Евелки адетлери
Сыралардын йаваштан.
Олса нижә оннары
Ушаама верийм хептән.

Буүдүм, мали-ма, бүүдүм,
Мемлекет, дүннә гөрдүм.
Ама кыш, гүчлү түркүн,
Аклымда хеп бүүннән-буун.

БАКЫР

Бакыр.. Биннән йыл заамет еттин миллет-
лерә.

Не тутәрсын аклында?

Йыпрак күфлу ески бакыр,
Дедә заманындан калма.
Сөлә, сөлә не ий хатыр
Бракты женкләр ер үзүндә?

Билерсин сән: нижә зихир,
Бичәрди силәхлар инсан.
Дууамыйжэйды бу асир,
Еер пихтиләнмейди о кан.

Чиркин боран гиби кахыр
Екәрди о кинни топлар.
Кими хептән бракты акыл,
Ачан атом йакты топраа?

Сөлә, сөлә, сөзү акыт
Кимә ләәзым нейтрон хем СОИ?
Таа некадар гечсин вакыт,
Дүннә гөрсүн дейни ий той.

Дилсиз-бекчи, ески бакыр!
Бин йыл дурдун. Таа бин дурасын!
Салт аклында калсын хайыр.
Хич душүндә дә женк гөрмәсин!

КЫЙМЫК

Бакыр кыймык аужумда
Варак гиби инжә, илин.
Не копардын сән аклымдан?
Не өз гери дикәмедин?

Не заманнар сефтә сениннән
каршы гелди узак дедәм?
Бежим ачан алды елиннән,
таш еринә сени ердән?

Бежим ачан о, истемәз,
бир атешләә койду сени,
да шаш калды, ачан темиз
бир су гиби акты тенин?

Бежим сефтә йолларыңыз,
запраз олду бир куракта?
Ачан суйу булмаа дейни,
ләзымды бүүк тертип она?..

АФГАНИСТАН

Генч ооллары, ватан йоллады
Афганистан топраана.
Силӕхлан булӕ, изин о верди:
Раатлыы, сербестлии корумаа.

Тӕ биз орада... Не биз гӕрдук?
Аман аллахым, аман.
Адыннан сенин, кенды халкыны
Доорӕэр душманнар, аман.

Кыйамӕэрлар не ушаклары,
Не дӕ ихтӕр инсаны.
Адыннан сенин клиселерни
Йакӕрлар оннар аман.

Не варды биздӕ — уусузлерӕ,
Вердик ватаным, вердик.
Битки сомуну — бу узерӕ,
Оннарлан булӕ пай еттик.

Битӕрди куршун, битӕрди сужаз,
Йанарды долай ташлар.
Душман кезиндӕн калардык биз аз.
Прост един бизи аналар...

Ама калкып ташлар алтындан
Генӕ гиттик илери.
Атешлӕн бетва карыштырып
Вердик душмана борчлары.

МЕМЛЕКЕТ

Мемлекет кач дийштирдин
Бу ердә, дедәм беним?
Некадар кахыр чектин,
Салт билер йоргун тенин.

Не миллет бөлә ежел
Гечирди бу дуннедә?
Ушакларына темел —
Ий бракты ер үзүндә?

Кач сыра сабур, умут
Иакынды бракмаа сени?
Кач сыра кара булут
Кан-дамна ерә серпти?

Кач сыра айаз, кытлык
хашлады тарлаларны?
Кач сыра бозук раатлык
Калдырды оолларыны?

Ама сән, дедәм беним,
Гүн-гүндән филиз вердин.
Корудун дамар-көкү —
Бужакта халкым бүүдү.

ААЧЛЫК

Йаамур йаайарды нердә сә,
Салт дийл Бужаамызда.
Топрак олмушту кырымса,
Битмишти су пунарларда.

«Тоум ичин калды тенә.
Онжаз да аз, афет.
Ушаам, истәмә сән имәә,
Инан, хич йокту берекет».—

Ана дуулер бир куш гиби.
Недән бу таказа?
Ушак ишитмеер: «Вер имәә...
Имәә вер, маму... вер имәә...»

Битти тенә, битти тозак,
Битти кабук фиданнарда
Аман, чиркин бу иш курак,
Сүндү жаннар доз долайда.

Ким сөлейжек: Кач инсаны
Өпәмеди йалпак ана?
Ким сөлейжек: Кач инсаны
Башка хич гөрмеди тарла?

Аала жаным, аала...

ДОСТУМА

Сызлээр жаным.
Капум ачык.
Достум, достум
Уураам йанык.

Акты гөзүм
Бакá-бакá.
Мутлу узун
Хеп узакта.

Титси кыран
Фалээр бени.
Боран сарды
Херерлерми...

Салт излери
Нышан калды.
Беклемектэн
сачым аарды.

СОРУШУМ

Генә нашей сә учәр:
О йаамур му, о са кар мы?
Булутлар гөкта кайәр
Санки бүүн гүнеш дууар мы?

Беклейип — өмүр гечер.
Умудум, үрек сән йакма.
Йалнызлык баш аардырәр.
Севдайа өлә узак мы?

Сорушум, сән сорушум,
Уйкуйу нердә гүдерсин?
Сорушум — сансын куршун
Дувайа баскы койәрсын.

ЧИЗИЛАР

Чойу йазды
хем сөледи,
ани дүннә пек алажа...
Нейә гелер бу ажаба?
Санардым боз,
ешил, мави.
Санардым о түрлү ренкли.
Оса дүннә
ики чизи...
Ики чизи. Е дийл ми аз?
Бири кара. Бири бийәз.

Өмүр учарды
тез илин.
Бән билмәрдим
не о пелин.
Бән билмәрдим
не о ажы.
Бән билмәрдим
не о санжы...

Бана дейәрдиләр: «Севин!
Бу йашаман сенин — ресим!
Ачык бенизлән йазылы,
кара ренкин хич йок ады.»

Чок йыл бу сөз аслы
бана кысмет верди.
Ама кыпым йаслы
ежелими кести...

Тә о заман бән аннадым,
ани дүннә ики чизи:
бири кара — ежел ады,
бири бийәз — өмүр изи...

ИНАНМЭЭРЫМ

Сән йаратманнан жалдырдын
Үсекликләә халкымызы.
Арамызда сенин адын
гүнеш гиби айдын калды.

Музей йапмаа дейни вакыт
коймардын сән хич есаба.
Гезәрдин, бир чувал алып,
гежә-гүндүз, күйдән-күйә.

Темиз өрнек бу йашаман,
арттан гелән поэтлара...
Ама кахыр, аман, аман
калды бүтүн миллетимә.

Бизә сорайдын сән илктән
кимә ләзымды бу курбан?
Сыртын олду кара катран,
не сән йаптын КАРА ЧОБАН?

«Өлдү, өлдү» — бән ишидерим.
Аслы мы бу? Хер тарафтан:
«Сүндү. Гитти. Бизи бракты...
Бракты поэт КАРА ЧОБАН».

Инанмээрым! Бу дийл аслы!
... Ама гезер миллет йаслы.
Хем... тә ики... тазә мезар...
ики йара... ердә оннар...

Хич сүнмейжеқ о ий атеш,
ани ишиннән сән йактын.
Шанны хем анылмыш пиетчи,
Сени аалээр гагоузлар...

* * *

Баашлээрүм пиетими гөкә
О иш ичин, ани
Айыртмады бизи,
Илиннетти йыллармызы,
О саа олсун!

Аттыйнан бакышы гери,
Санэрыз өрүдүк биз илери
гөк алтында.
Аниэрыз — хеп биз орада
Артык
калдык ушаклыкта.

СОНЕТ

Ачан гечәрдик барабар
Дуннә долларды куш сеси,
Бана геләрди йок кенар
О севдаһа... Ама бизи,
Артык ежел бекләрди аар.
Титси елиннән о чизди
Бир йол: узун, улу хем дар.
Жанымыздан нижә кеси
О йол гечти: бракып гүчлү,
Долаштырып хич йок ужу,
Бизим майыл севдамызы...

...Учту йыллар. Салт аклымда
Узун о йол. Хем кысметсиз
Ики гөлгә, йол бойунда.

АИАЗ

А. Григориу.

Тантелили ресим
пенчеринă герили.
Ону аяз йапты
Шанны ресимжи гиби.

О пенчередă, сеттă,
йуфка бир мум йалыны...
Хем шишедă гӱлгӱ —
симанын нышаны.

Гелер... Кайбелди илкӱаз.
Нечин сӱ йок кушлар?...
Каавилешер аяз,
койулашэр ренклӱр...

САУРГУН

Саургун, саургун,
Севдамы сән беним саурдун.
Ансыздан дондурдун
О кескин дуйгуму.
Не йаптын?
Не йаптын, аязлы саургун?

Саургун, саургун,
Йолуму сән беним саурдун.
О евә, не ердә
Хеп йәрим бекледи.
Не йаптын?
Не йаптын, каранлык саургун?

Саургун, саургун,
Жанымы сән беним саурдун.
Салт калды умудум
Хем раатсыз бир уйкум.
Не йаптын?
Не йаптын, жанабет саургун?

Саургун, саургун,
Бу авшам сән хептән бозулдун.
Йабанжы олана,
Севдийми ададын.
Не йаптын?
Не йаптын, сән титси саургун?

Саургун, саургун,
Нечин дийлсин уйгун?
Сайргун, саургун,
Бир түрлү сән дургун.
Сән дургун,
саургун.

Тә дурэрсын... Гөк гөзлериндән
 ики өз гиби гучлү йашлар
 хеп сызэрлар. Сансын бу ердә
 йок недән башка долсун гөлләр.
 Дуймээрým бән жанымда кабаат,
 ама кабаатлыйым, безбелли.
 Нечин сә буламээрým хош лаф,
 запайа койсун о өзлери.

Не йапыйм,
 олуйм дейни тыйнак
 темизли,
 йакар йашларына?
 Йалварээрým:
 бир умут сән брак
 хашланмыш
 беним дуйгуларма.

ГЕЖА

Өмүр гечти о замандан,
Нижә сениннән булуштум:
Хеп титирерим лафындан,
Бакышындан битер солуум.

Гежә-гүндүз салт өнүмдә,
Масал гиби о кыпымнар,
Ани гери пек чок йыллар
Бизә ежел курбан верди.

Артык бүүйер ушакларым.
Ичеримдә топлу варлыым.
Ама гежә хич йок уйкум,—
Нейә вар санки умудум?

ИАЗЫЛАРЫН

Гучлү тутушту бу паалы йапраклар,
йазыларын сансын тез йок олду.
Садә кўл хем тўтўн — акыл букадар,
Салт калды хашланмыш йанымда.

Не олэр бу ешил дўннедә?
Ий жувап буна ким вережек?
Тә йалпакты гүлләр долайда.
Тә даннар севдама дийл герчек.

Не олду? Вер жувап бана тез.
Хаберин хем жаным узакта,
Йок селәм... Садә уфажык тоз,
Лүзгерләр гетирер узактан...

БИР «ҖАЗЫЖЫИА»

Үсек лафларлан йазылы
түрлү хем чок пиетләр.
Халкым буламээр уңуну —
дийшти ми не дилләр?

Пек долашык йазыларныз,
пиетчи достлар.
Кимә ләзым чалышманыз?
Сессиз оннар!

Колай дүзмәә лафтан сыра,
Ачан өдек — куруш.
Учамайжэк, бана калса,
кырык канатлан куш?

Ко пиетлермиз аксын темиз
бир су гиби.
Хем оннара миллетмиз
десин: «Дири!»

Дири, нижә дири топраам
раатлы гүндә.
Дири, нижә дири АНА
битмәз ердә.

Ана, ани верди бир дил
пиетлеримә.
Паалы бир дил, ани инер
көклеримә.

АНА ДИЛИМ

Бобама

Көклерим — Ана дилим,
Иашамак бана вердин.
Кахырда жана йардым,
Ана дилимдә емин.

Халкымы ердә тутэрсин.
Иаратмаа ихлам верерсин.
Сән севдамсын, сән ажым
Дедедән гелән дилим:

Гул гиби өз-лафларын:
Хем кыврак, хем гөзелим.
Иакышэрлар жўмлейә.
Иарашэрлар дўннейә.

Жанабин — темиз чөшмә.
Сән дирексин өмүрә.
Сән санжым — Ана дилим.—
Топрак үзүндә ерин!

III БУЖАК ЭТЮДЛАРЫ

БУЖААМ

Не енгинсин, Бужаам, —
евелки мемлекет.
Алажа шу топраан,
курактан берекет.

Бир пайын — ешиллик.
Обүрү сә чоллук.
Сансын хич йок дирлик?
Сансын дийл о солук?

Зорду пек халкыма
калдырмаа кырлары,
кытлыкта суламаа
өмүрсүз тинини.

Диз чөкүп хеп саймаа
сыртында кач чатлак,
йашларыннан буутмаа
терекә хем башак...

КОНГАЗ

Ташэр зенгин берекеттән
Сенин гениш мераларын.
Өтер ушак сеслериндән
Уз саз гиби сокакларын.

Евелдән — «чок вармыш каз
долайларында», Конгаз.
Онуштан, «узак дедәм
адыны булмуш бирдән».

Шинди сән өлә бүүдүн,
Дуннейин бир бүүк күйү,
Ани вар бүүк умудум
Касаба оласын буун.

* * *

Өнүмдә,
сансын аужумда,
дурэр күйләр.
Лелек гиби өртүләр,
еникуну кондулар
ешил йувалара.

ПУНАР

Кызгын гунеш йакырды бу топраа,
Хич бир гөлгә дә йокту Түркмендә,
Гидәрдик биз,
гидәрдик биз.

Сусуз йанарды ичимиз.
Гидәрдик биз.

Тә шансора битти йоллар.
Долайларда хич йок пунар.
Тел су да йок,
тел су да йок.
Салт тоз хем чөкелек пек чок.
Тел су да йок.

Тә бир пунар пейдаланды —
Умут бизи хызландырды.
Тез етиштик. Е нашей бу?
Пунар гүбүрләң салт долу.

Ташлар даанык.
Йок чыкырык.
Казан кырык.
Долай кытлык.

Кимин ели калкты буна,
кырмаа өмүр темелини?
Сусуз йакмаа инсан кырда,
хем фаламаа халк ишини?

ЕСКИ ЧОШМА

Суўт фиданын алтында
акынты сеси.
Күчүктән хеп аклымда
блā бир ресим.

Қач сусуз, бир куракта,
о канаат етти?
Отлара хем аачлара
гўр бмур верди.

Қардашымнан уурадык
ески чōшмейā.
Бурада вакыт артык
диймиш ерлерā...

Садā үч камбур сўўт аач
сус дурэр бекчи.
Хем ихтār кўй сыртмачы
аклымы сечти...

ШЕН ОЙНЭЭР ГАГОУЗЛАР!

Тарафым — алтын башак!
Берекет зенгин, йа бак!
Ону буўттү инсаннар —
Шеремет гагоузлар!

Өтер, өтер каваллар —
Шен ойнээр гагоузлар!
Сарсыланэр йапылар —
Бу ойнээр гагоузлар!

Бурада айол кызлар —
Карагөз каранфилләр!
Ачык жанны үрекли
Бакышлары гүнешли!

Өтер, өтер каваллар —
Шен ойнээр гагоузлар!
Шенниктән ташэр дүүннәр —
Бу ойнээр гагоузлар!

Манжалар татлы, сыжак —
Утанма, буйур конак!
Кывырмалар фырындан!
Кавурмалар атештән!

Ташэр, ташэр филжәннәр —
Шен ойнээр гагоузлар.
Бей, буйурун ий достлар!
Конаклээр гагоузлар!

АДЕТЛАР

ДҮНҮРЖҮЛҮК

Илкйазын долай — килим.
Уйанэр, Топраам, тенин.
Мейданда кавал сеси,
Генчлерә вакыт — сечи.

Бакышмак. Иалпак бакмак.
Кызлара гөзчәз кырмак.
Пергелләр дөнер йаваш,
Дүнүржү, салт сәи аннаш!

Пазара каршы, гежә,
Салт Саман Йолу гөктә
башлады пейдаланмаа,
Дүнүржү йавклу дакмаа,
күләфы алып елә,
уурады кыз евинә.

Илкин машайлан коору
карыштырды о мутлу.
«Нижә йалызлы йалын,
ко өлә олсун лафым», —
кенди-кендинә деди.
Сора ичери гирди.

«Безбелли инсан кырнак!
Жамалда хич йок чатлак.
Первазлар уз чекили —
Г е л и н и н и й е л л е р и !
Салт уйсун уурум саафи!» —
букадар емин етти.

Дүнүржү селәм верди.
Узактан лафы ести:
«Та, филан достум беним
йоллады селәм енгин.
Вар зору пек йардымдан,
Йок му колай междән?»

«Межижи вар колаймыз
йоллайлым. Салт йапыңыз
бир фистан, олсун дийшмәә,
Межи ишиндә гиймәә.
Алын тә буну өрнек...
Йапалым бир сөз-дернек...»

СӨЗ

Қабул еттийнән ий хабер,
«каниска», нышан чембер,
хазырлады сенселә,
аннашан гүнә — сөзә.
О гүнү: ешли, булә,
сенселеләр дөн-дөнә,
гежә йарысы йакын
йолландылар биртакым.

Токада ура-ура,
шылады шафк капуда.
Пейдаланды ев сааби,
ичери теклиф етти...
Сокакта олан йалныз,
Ичердә сә йәр-йылдыз...

Шакадан лафы-сөзү
дүнүржү йаваш чөздү:
«Ий хабер геченнердә
гетирдим бу ичердән...»
«Кәр өлә! Дору бу лаф!»—
ев сааби олду итраф.

Аражы: «Хелал! Ислә!
Аннашалым, не харчлаа
койалым пешин пара,
калмасын кавга ара.»
«Иапыныз: «боба хакы»
хем «ана топу», «чыкы»

Гелинә: бариз, чизмә,
жаныкер, алтын күпә,
седефтән блезик, бонжук,
гүммүштән колан, үзүк,
плат, махмуди хем да лефт...»—
«Е-е-е, сувату, сән афет!

Нәнда шинди лефт, гүмүш?
Хепси оннар олду дүш.
Тә биркач песмет ий плат,
булажэз!»— кары имдат
кожасына тез гелди...
Да, чийзә лафы дийшти...

Тә ики тараф мутлу
башарды сөзү кутлу.
Ел верип, өпүштүләр...
Сора кыза сордулар:
«Сән кайыл мы?» «Бән кайылым...»
Жуваба бән дә майылым!

Қыврак пешкирләр чапраз,
сенселә айырылмаз.
Бу уура шенник хем сес,
ий тамамнанды бу сөз.
Донаклы кыз кысметли —
истедийнә верилди!

БУЖАК ҚЫШЫ

Дурду дерә,
Сулар ени гийим
Гийди бирдән.
Енгин ерә,
Айаз фасыл килим
Герди кырчтан.

Қалды кавыл
Хептән йуфка дирек
Гечән йыла.
Чыплак чакыл —
Бийәз чалда боз ренк —
Ачыкларда.

МААНҘ ГИБИ

Шу деренин узуну,
Инсәм-кырсам бузуну.
Илкйаз тез геләмесә,
Йәр бузу гөрә билсә.

Шу севдамын йолуну,
Булсам-гөрсәм бойуну.
Даалар шумаа кармаса,
Умут бендән качмаса.

Шу йалызлы дуйгуму,
Йәрим алса, уйгуну.
Йыллар кыта дөнмесә
Севда-кысмет өлмесә.

ДААЙЫМ

Йоргун даайым,
күчүклүүмдә
сыкча севәрдим
гөлгенә
конак олмаа.

Кызгын үүлен
заманында,
Ийилип серин
суларына,
икрам булмаа.

Олуп канаат
конаклыына,
йаваш хем раат
уйукламаа
аач алтында.

ЕСКИ МЕЗАРЛЫК

Хер керә куйумдә
илк йолум мезарлаа.
Тә ставроз онүмдә,
о битки «евлердә».

Евелки мезарлык,
кимә сән раатлык
вердин йылларда?
Шиндән сора артык,
карышты асирләр,
... евелки мезарлар.

Федор МАРИНОГЛУ

ЎРЕК
ДАЛГАСЫ

Федор МАРИНОГЛУ

Дууду 1955 йылда Авдармада, Комрат районунда, чифтчи айлесиндä.

Литературамызын ени евлатбойларындан бири. Йазмаа башлады 70-нжи йылларда. Поэзиямыза о гелди журналист занаатындан инжеликли гөзäл шиирлериннäп. Битирди Кишиневда Университетин журналист факультетини. Шинди о ишлеер үредижи, ана дилини үредер кенди дуума күйүндä. Ишледи Комрат газетсында.

Чок шиир хем публицистика йазылары чыкарэр бизим «Ана сөзү» газетамызда, башка диллерä дә чевирили онун шиирлери чыкэрлар молдован хем рус журналларында.

О йазэр уйгун шиирлär ушаклар ичиндä.

Üредижилик ишиндä гөстерер кендисини пек бежерикли.

О хазырлады шиндän сора ики шиир кийады, ишлеер үчүнжүсүндä дә (буннар лäзым тездä чыксыннар).

Мариноглу Федор йазэр чок севдалык ичин, халкымызын йашамасы ичин, ушакларын интереслери ичин, инсаннык хем кыйметлик ичин.

Есаплээрыз, ани бу кийады окуйужулар кабул едежеклär сыжак үреклän.

Григори Топузлу.

ВАТАНЫМ

Илкйаз гөзүндән шылээр, бол тарафымыз,
Хербири гөрүп сени, калмээр майылсыз.
Үзүмдән күпелерин шафк едер сыжак,
Кырларын гениш, гүл гиби кырнак.

Гүн-гүндән дийшер долай, таа гөзәл оләр,
Иш север сенин халкын хем бирлик тутәр.
Қасаба оләр күйләр, софрамыз долу,
Ушаклар ойнээр школада топлу.
Чок гиргинсин, Ватаным, бүүк ишләр

йаптын,

Гечирдин не зорлуклар, битмеер хич

ийлинин.

Ен гөзәлсин дүннедә, йок паалы сендән,
Биз шүкурүз пек, бол бу өмүрә.

САНЖЫЛАР

Ерә дүшәрди аналар,
Зеетлийди пек ажылары:
Гөкү чизәрди куршумнар
Фаларды топ солдатлары.

Ерә душтүкчә, аналар
Йола бакарды умутлу.
Женктән геләрди сакатлар
Кахырлан гөзлери долу.

Евдә вакыт гечер үркүк,
Уйку тутамәр хич дерин.
Ушак сорәр: «Гездир кужак
Хем нәнда, бака, еллерин?»

Анна, чожуум, кайбелдиләр,
Узак ердә калды оннар.
Аалээр ушак, аалээр боба —
Кужаа даатмыш чиркин топлар.

Ама качы, билсән, күчуум,
Калды гезмәә макак-макак,
Дийл бир сокак хем дийл бир йыл...
Геберин, ким женгә кайыл!!!

КАРДАШЛЫК

Дан ерлери Бужаамын
Шен хеп шен калэрлар:
Ба кушлар чалэр, чалэр,
Ба кызлар чалэрлар.
Хей, кызлар, сиз шен кызлар,
Қо чалсын кушлар
Биз дә хору йапалым —
Дүүнсүн табаннар,
О — болгарка, Вани — рус
Бән хем Тоди гагоуз.
Өтсүн «Дуз—авам!»
Хепсимизин йолу уз,
Өтсүн «Дуз-авам!»

АЙДЫН АКАРДЫ...

Айдын, кызыл айдын
акарды ичери.
Ики инсан сәйды —
Иаврулары ерин —
Аначлыындан датмыш
Өмүрүндә сефтә,
Дөрт гөз гөктән атмыш
Серсемели ерә.

ГЕНЧЛИИМ ПААЛЫ СЕНИННÄН

Гөзäl ачэрлар чичеклär,
Долу үрääм севгийлән.
Аачлар чоктан йапэр гөлгä,
Йäрим гезер умутлан.
Уйанын, ким гезер йалныз
Öмүр татлы шенниклән.
Пек зор калмаа, калмаа ешсиз,
Кызлар чичек топларкан.

Гежä гезärкән кол-кола
Вакыт гечер хавезлән.
Йылдыз сүнärкән хавада
Үрääн долэр кахырлан:
Пек аз калэр дуусун сабаа,
Пек чок авшам гелинжä.
Хич йок доймам, йäрим, сана,
Генчлийм паалы сениннән.

СЕФТА ДУЙГУ

Йапрак йапраа дийер уркүк,
Гүлләр куруйэрлар башчада.
Чожук кыза бакэр, дуйук,
Гарип йылдыз сүнәрди йукарда...

Чожук кыза бакэр гарип,
Гүнеш чыкамэр байыры —
Генчләр дүндән бери хепбир,
Бүлә дураркан айыры.

Чожук фалээр куру йапраа,
Отлар уйуйэрлар сармашык,
Сефтә дуйду о бу сабаа,
Нейә деерләр йалнызлык.

* * *

Темизли гөзеллин
таа кави ишимдән,
Гөк-мави гөзлерин
ен дерин дүннедә.
Не узун ислелиин,
кәр хич йок биткиси,
Салт сендә хавезлиим,
генчлерин көшеси.

* * *

Гезерим севгидән кейfli
О шен ұзун хич чыкмээр аклымдан,
Истеерим олалым евли,
Гелин, бир сән гирәсин капумдан.

Илкйаз ұрәәм башча олду —
Копар ангы истәрсән гүллери,
Қысметлән салт бени долдур,
Вазгеч олсун сендән өбурлери.

ИЫЛДЫЗЛАРЫН АЙДЫННЫЫНДА...

Йылдызларын айдынныында
Брактын бени, атешледин,
Гелейдин, айол, ардыма
Нижӓ гелер сенмӓз сесин.

Кайды булут гӓзлеримӓ,
Умут йуфка, йок не демӓӓ,
Лӓзгӓр ми тӓуй гиби бирдӓн
Чӓзӓверди бени сендӓн.

Гелди те илкӓаз долайӓ
Халым чыкамӓэр колайӓ.
Сӓн йоксун, йоксун йанымда —
Йарам битишмеер кахырдан.
Сӓн йоксун, йоксун йанымда —
Ердӓ йок ер бу ажыдан.

ЧИЧЕК АЧАРКАН САЛҚЫМНАР...

Чичек ачаркан салкымнар,
Доймардык дүш гүтмәә, кысмет ойнарды
гөзүмдә,

Туркү чаларды йапраклар,
Гезәрди ай гөктә, сенин чакарды блезиндә.

Бакарды гөзлерин айдын,
Сесин өтәрди пак, йылдыз солуйарды
йанында.

Кимдән таа бет бени йаптын?
Бана недән суулдун, кими ташыйәрсын
жанында?

Арасында салкымнарын
Киминнән кол-кола ачык гүлерсин кысметә?
Йаза атаркан севдайы
Гездин ми хич йаслы, чичек туттун му
елиндә?

Баарэрлар турналар йолжү
Айырыламээрлар донадьклы ерлериндән.
Генчлийм калды бозгунжулу,
Етишмеер куведим чыкмаа мави
гөзлериндән.

* * *

Дууѳерләр үреемдә чаннар:
дөн, гүлүм, дөн, гүлүм, дөн гери!
Акэрлар гөзүмдән йашлар
Туз гиби, туз гиби йакыжы.

Дөн, гүлүм, дөн, гүлүм, дөн гери —
Өтер гежә-гүндүз чаннар.
Ол беним, ол беним, ол беним!—
Бундан сусажэк салт оннар.

КАЛЭРЫЗ АЙЫРЫК..

Өлә, калэрыз айырык
Йабан лафлар салэр жана,
Башка йолжу чалэр сыклык,
Сенин дойамээр сыжаана.

Аклым качэр о йылларда,
Ачан истәрдим буук олмаа,
Фалардым паска кушлара,
Гунеш мекләрди аннымда.

Доймаз ойнардык барабар,
Чичек капардык кызлардан.
Сансын дүзлүктү йамачлар,
Ажы билмәздик йарадан.

Өлә, калэрыз айырык.
Йабан лафлар салэр жана,
Башка йолжу чалэр сыклык,
Сенин дойамээр сыжаана.

* * *

Суук бакышын ешиктä
О бир сендән салт калды,
Хем дә узүүн сергендä,
Ангысындан атылды...

Таа бир афта капанэр
Краалы гежä алтына,
Гүн чыкамээр айгökä
Сенин таш бузлуклуундан.

Унудулдум пек колай,
Хенез дөндүйнән кушлар.
Кач керä демедим вай —
Таа тез гечси йаралар.

Суук бакышын ешиктä
О бир сендән салт калды,
Краалы гежä алтына
Таа бир афта капанды.

СЕССИЗ ГЕЖЕЛӘР

Алдым сени севәркән,
Сесли гечәрди гежеләр.
Бендән гиттин үфкейлән,
Гөктә йанаркан йылдызлар.

Бендән гиттин үфкейлән
Имек тутәркән софрада.
Брактын бени кендимнән
Хем бир портрет тә дуварда.

Гөктә йанаркан йылдызлар,
Гелер, ачарсын капуму.
Ама гечерләр афталар,
Кахыр бозэр хеп уйкуму.

Сессиз гечерләр гежеләр,
Сууктан таван чөкер ерә.
Мусафирсиз калды гүннәр,
Үрәән ачылмээр хаберә.

ФАСЫЛ ГЕЖА

Гежә. Гөктә не йылдыз, не дә ай. Кимәр ердә тунук булутлар ону йапәр кайырым-кайырым. Долайда жан-жун йок. Ишидилер салт сессизлик. Шылакларын шафкы хем сийрек көпек салмасы белли едер, ани йа-кында булунәр несой са күй.

Куйун. кенарында, нижә дийшикли хава-да ай, йалабээр гөл. Онун бойунда түркү му чаләр, оса чекишер ми генч хем ихтиәр сес-ли курбаалар, далгаландырып дүз суйу. Те йолда пейдаланды бир машина. Йапраклы кавакларын бойундан гечәркән, онун бир шылаа чекетти аачлар арасындан кыпмаа, кәр сансын урәр йумрукларыны да деер: «Бән варым, бән варым, бән варым!»

Бу гежейә севиндим. Ону гечирерим ана дилимдә лафлара, нижә бонжуклары ипләә, недән үреемин хербир ержезиннән дуйдум, ани бән дә, бән дә, бән дә варым бу ердә.

ХАСЕТЛИК

Гезер йакында хасетлик,
Онун йок үзү, адети,
Чекамеер илин солууну,
Сансын кайбетмиш колуну.

Те ким сә алмыш гарнитур,
Ужуз хем кыврак курулу...
Хасет кайбедер раадыны,
Сансын качырмыш саалыны.

Те ким сә ушаан адыны,
Коймуш севинәркән Петруш.
Хасет гезинер ажылы —
Онун бак адыймыш Мәлуш.

САНА ЧОКТАН
ИСТАРДИМ СӨЛЕМАА...

Йолда каршы гелериз чок сыра,
Метин машинан вар долайлара,
Ама урӳӳн бӳӳмӳштӳр бузлукта —
Йолда брактын сӳн кач ихтиӳр, хаста.
Дурӳр о отураан ени хептӳн,
Ӳзӳн качмыш бир саде ериндӳн.
Машинанда ектин сӳн ӳзӳнӳ
Йолжӳлара капаркан гӳзӳнӳ.
Гезерсин суук ажы арасында —
Ӳрӳӳн сӳнмӳш инсан кахырына.
Сана илин, колай бу дӳннедӳ —
Софран долу донак ичелердӳ.
Машина «запчасти» булӳрсын чок
Пара ачин зорун сенин хич йок,
Макар ишлеерсин дийл чоктан, — бир генч.
Салт билмейжӳн бу ӳмӳрдӳ, ба, хич
Кимӳ дейерлӳр: «Калмыш о суратсыз»,
Оламайжӳн хем шансора да уз.
Нейи сӳн кайбеттин таа йоктур хич
Бирн булсун, аламайжӳн ӳдӳнч.

* * *

Бийаз фистан гийнмиш аачлар
Каплээр Ени Ййыл генә дүннейи.
Гөктә ойнээрлар йылдызлар,
Шенниклән йысыдэрлар гежейи.

Йярим бакэр душүнмели —
Ени йылда геләриз бирери.
Гүлер инсан севинмели,
Гечмиш йыла бракып күсүлери.

Бийаз йорганнан сарылы
Йоргун кырлар далэрлар уйкуйа.
Гечсин бу йыл душмансызлы
Динсиз женкләр ердә сунсүн хептән.

Айдын гежә, лафчы гежә,
Сени бән бүүн алэрым ойнамаа.
Айдын гежә, лафчы гежә,
Бир сән салт варсын буун долайларда.

* * *

Қара шалинка башында,
Долай уйукларды.
Хырсыз гезәркән кырларда
Аар-аар солуйарды,
Йылдыз булут арасында
Ондан сакынарды.

ГҮЛ-ЧИЧЕК ДОЛАЙЛАРА...

Гүл-чичек долайлара
Чинсабаалан гүн урду,
Душ гөрән ушаклары
Пек колай уйандырды.

Түркүйә кушлар гирди,
Караннык бракты ери
Корафлы кырлар шылээр
Чок түрлү екин долу.

Чок кәмилсин, тарафым,
Хош гелер пек үзүндән.
Ах, олсам бир сызынтын
Ер йанаркан гөлгедә!

Озаман ен кысметли
Олажам бән дүннедә,
Шиирим дә хошбетли
Олажэктыр күйүмдә.

* * *

Таа йанмадыйнан, еер сүнәрсән,
Башкасынын излериндән
Ләзым олажәк салт гезәсин,
Корку хем билежән, өлүм дә.
Таа йанмадыйнан, еер сүнәрсән
Оламайжан сән коммунист:
Салт партия бир о биләсин
Койәр коркусуз жаныны
Бизим ичин курбан хер саат ба.
Йолу ачәр о кысметләә,
Ондан гөзәл насаат аларкан
Хич гирмедик гүнаайа.
Таа йанмадыйнан, еер сүнәрсән,
Оламайжан сән коммунист,
Йары йолда гери дөнәрсән,
Курбан оламайжан сән хич.

ГЕЧЕЖЕКЛӘР

Гечежекләр, гечежекләр,
Таа чок йыллар гечежекләр,
Ама бийаз пелик ажылардан
Бизим кайбелмейежек аналардан.

Женкләр дургунмээр дуннедә,
Оулар гидерләр аскерләә.
Быкты топрак, чоктан сууйар кана,
Ама каршы койамээр феналаа.

Каршы койамээр феналаа,
Булэр кувет хеп дайанмаа.
Өтер даул сыра софрасында —
Ени айлә гирер арамыза.

Не пак шылээрлар йылдызлар,
Долу чичеклән долайлар.
Кайылыз ал олсун бүтүн дүннәә,
Салт дийл кандан — бужак гүллериндән.

ГЕЗЕРИМ ЙОЛЛАРДА...

Гезерим йолларда,
Истәрсә не олсун!
Гечәр гүннәр калсын
Үрәән аклысында.

Гезерим йолларда,
Гөзүм шашмаа билсин,
Үрәәм евә чексин,
Күстүйсәм анама.

Гезерим йолларда,
Йәрим йалныз калсын,
Башка севги дуйсун,
Суулдуйсам сыжаана.

АНА

Гезин, гөрүн истәрсениз бүтүн дүннейи, кал-
масын хич бир көшеси дә, гийнин өлә гөзәл,
несой таа кимсей йоктур гийинди, дадын ен
татлы имеклердән, ама мамунун лафларындан
таа гөзәл, таа татлы, таа мехлем бишей йок бу
дүннедә. Онун бийаз сачларында, дерин буру-
шукларында, үрек санжыларында бизим күчү-
клүүмүз калды. Йоктур жан дойсун ердә йа-
шамаа, йоктур инсан дойсун демәә «маму»!

САНА, МАМУ

Кара көмүр сачларында
Бийаз телләр педаланмыш,
Титсийдир, маму, жанында
Йараларын офланылмыш.

Сана күсәрдик не хызлы
Сокаа бракмарсан чыкалым,
Олардын пек бизә паалы,
Қырдан, даадаркан малайы.

Ислә аннээрыз буун сени,
Олду паалы чекишлерин,
Бүүйер хеп бир дүшүнмелийн,
Етишмеер йардыма елин.

Илкйаз ачэр гөзлериндә,
Сени гелдийсәк долашмаа.
Сендән, ма-маму, дүннедә
Кимәдир таа зор дайанмаа?

АННЭЭРЫЗ БИЗ...

Хептән йоргун гезерсин,
Кушлар чаларкан теллердә.
Пиличлери беслеерсин,
Татлы сабаа серинниндаә

Үрәән санэр — кавийсин,
Хеп инансыз о ихтиярлаа
Етмиш йаша сабийсин,
Йардым етмәә бакэрсин таа.

Аманы гүннәр есерләр,
Гежелерин дады ажы.
Түрлү дертләр енсеерләр,
Сыкча саплээр кыйак санжы.

Илач ичин гездикчә,
Сенинжә дә бүүдүп ушак
Аннээрыз биз гиттикчә
Не пек зетли азарламак.

* * *

Сачларын хептән бийазыдыйды
Отурунжа едимиз дә софрада.
Маму, сенин лафларын баллыйды,
Бүүннән-бүүн оннар гезерләр аклымда:

— Не ислә, ани сизи бүүтмүшүм,
Өмүрдән хем тутунэрсыңыз кави.
Чойу дейерләр: пек чок зетленмишим,
Бән сә кужаанда ушаклан гөк тә таа
мави...—

* * *

Вакыт гечер хызлы,
Кыса генчлик калды,
Бишей, бишей, достум,
Ләзым ердә йапмаа,
Болай хайыр калсын
Биздән дә долайа.

ХАЙЫР ЕМИНИ

Байырлары, чайырлары
Каплээрым жан ериннән.
Булутлары, йылдызлары
Етиштирәмеерим аклымнан.

Сулар, йыллар качэрлар барабар,
Буушэрым оннардан калмаа гери,
Оннар ставроз койэрлар мезара,
Ама бракэрлар хайырымызы.

* * *

Авдарма, Авдарма,
Ўрееминсин ен ий халында!
Авдарма, Авдарма,
Көклеримсин — карагөз топраанда!
Авдарма, Авдарма,
Не йалпак лафларын, кырларын,
Не гөзәл хем ишчи кызларын!
Қирледәрсәм сенин үзүну
Ко осаат дургунсун өмүрум.

ЧААРЫШ

Қалк гиделим, гиделим, кардашлык,
Саат-сааттан куветлешер феналык.
Пек истеер о енсемәә дорулуу,
Йок зенгиннәә онун хич дойуму.

Қалк гиделим, гиделим, кардашлык,
Ий инсаннан олалым аркалык
Буўнкү бизим кысметли өмүрә
Хем дә гөкә узанык гүллерә.

Қалк гиделим, гиделим, кардашлык,
Буўк дорулаа олалым аркалык.
Қо сабаалар дуусуннар гүнешли.
Қул етмесин атом дүннеми.

Қалк гиделим, гиделим, кардашлык,
Генә уўшер бирери феналык.
Қалк, олалым аркалык дорулаа
Буўн йок вакыт йоргун уйқуйа.

СЕВӘРСЕЙДИ ИНСАН...

Йаасын йаамур чывгын —
Севги алифленер,
Йалан гелсин йакын —
Күлү дә еленер.

Севәрсейди инсан,
Еши хеп аклында.
Өмүр гелер кыса
Йәр йоккан йанында.

ДУННАА АЧЫКЛАНДЫ...

Ўзәркән икимиз,
Дийдим гүүслеринә,
Осаат күчүклүймүз
Ўрктү гечтиклийнә.

Дуннә ачыкланды...
Коркуйлан хызланып
Биз икимиз далдык
Шефкә дадылмадык.

АЙОЛ...

Айол, кашларын,
Айол, бакышын —
Атеш каныма.

Айол, гүлүшүн,
Айол, өпүшүн —
Хавез йолума.

Айол, сөзлерин
Хем дә еллерин —
Хеп бир акылда.

Варым мы сенсиз,
Йоксун му бенсиз?
Ердейиз ми биз,
гөктейиз ми биз?

ГЕЖА ДОЛЭР АЙДЫННАН...

Лафет, чекиш, гулсәнә —
Кайылым чок сана.
Сыжак, йалпак етиннән
Еклийим хакына.

Гежә долэр айдыннан,
Аклым чыкэр гөкә,
Ачан пеликлериннән
Дийерсин бойнума.

Заман саады гудәрди,
Ки уянсын дуннә...
Гөк йылдызы истәрди,
Бизимнән гезинмәя.

* * *

Байырларын ардындан чыкарак,
Лузгерин түркүсү етишер,
Айдыннык чимени йоклайарак
Күйлердән дүшлери үркүдер.

Чобаннар кавалда чаларак
Калдырэрлар йола сурүйү,
Икимиз дүннейи коллайарак,
Унуттук аушамкы күсүйү.

ҚЫСМЕТЛЕНМӘМ СЕНСИЗ...

Хава долу йылдыз,
Чичек гиби ачмыш.
Хич гөз атмам она,
Сән йанымдайкана.

Сени доймам гөрмәә,
Гежә-гүндүз севмәә.
Үрек уурларыны
Капмышын сән, жаным.

Растык кашын — кушак,
Бактын — шылээр шылак.
Гөзүн — мави дениз,
Қысметленмәм сенсиз.

АХ, КЫЙДЫН ДА ГИТТИН...

Ах, кыйдын да гиттин хептән:
Сүнер таа бир шылак дуннедә,
Таа бир сес караннаа гөчер,
Хеп өмүр йанымдан гечер.
Феналык ежели енседи,
Лафыны биледип, биледип.
Ах, кыйдын да гиттин хептән,
Хем бизи ададын көр зеедә.

* * *

Турлү-турлү гүлләр,
Ангы йылдан ачэрсыңыз?
Не вакыттан сыжак
Башчаларда даадэрсыңыз?

Чоктан мы пек генчләр
Сизи баашлээрлар хоруда,
Кызлар хем кабледер
Сефтә йавклу оларкана.

Качы верди сизи
Бузлу үрәә севмәркән,
Бракты титси чизи
Кими сә алдадаркан.

Сууклар, кара женкләр
Сиздән шафкы аламады,
Биннәрлән йыл генчләр
Сизә хеп таа доймады.

СОРУШ

Лäзым мы сормаа дүннейä
Нечин о дурмээр, быкмээр дөнмää?
Лäзым мы сормаа гүнешä
Нечин о сунмеер, быкмээр йанмаа?
Лäзым мы сормаа адама
Нечин коркмээр гитмää ихтärлаа,
Ачан гүлүмсеер ушаклар,
Суук суларлан долу пунарлар?

* * *

Дүннедä вар
Ики канат:
Бири — гежä,
Бири — гүндүз.
Салларкан оннары
О гечирер бизи
Йашаманын кенарына.

ЗАМАН СӨЗҮ

Дүннә дөнер,
Дүннә дөнер,
Биздән саклы
Дүннә дөнер,
Дүннә дөнер.
Саде йыллар
Бизә сөлеер,
Бизә сөлеер,
Ани аслы:
Дүннә дөнер,
Дүннә дөнер,
Дүннә дөнер...

ГӨЛҮН БОЙУНДА...

Гөлүн дурэрым бойунда,
Бир сән гезерсин аклымда...
Иашлар ташэр гөзлеримдән —
Гөлгә конмуш гүллеринә.

Сандым суйун айнасында
Ўздүн пелийниән елиндә...
Дедим: «Те-те селемнешежән
Хем бойнума сармашажан.»

Далгаланды гөлүн устү —
Бана гелди сансын күстүн,
Сансын бендә калды кабаат,
Ани сүндүм фырынында.

ЭХЕП САНАЖЭЗ...

Софра хализ өлә донадылмыш,
Хализ өлә датта да имекләр.
Бизә гелер, ани сендән калмыш,
Сендән калмыш ма, маму, имекләр.

... Те шинди сансын ичери гирдин,
Сыжак екмәә кырын-кырын вердин...
Ах, сарылмыш йыллар шу синжири,
Ах, аннадык, ки дөнмейежән гери!

Гери геләмейежән, софрамыза
Етишмейежек, анам, йалпак, сесин.
Гечәрсә, бир ихтиәр йанымыздан,
хеп санажэз, ки сән гечтин...

ГЕНӘ...

Несой масалларлан гелдин сән
Китлийди ўрәәм — бошанды.
Гөктән йылдызлар ел еттийнән,
Гүлләр башчада ачылды

Афедейим, хич йалварма,
Унудулду ажыларым...
Генә булбүл шен каваллан
Гөкә калдырэр кушлары.

Хич коркма, инсан еер гүләрсә,
Ани ки дөнмүшүн гери...
Баксана айа, шенненсәнә —
О генә бизә верили!

* * *

«Аф ет..! Суулдум сана,—»
Дедийдин о авшам.
«Ираксын үреемä,—»
Сөләрди бакышын.
«Дайан»...— буну вердин
Бана сән йолжулук.
«Дайан»... колай демäә:
Севги о дийл бонжук
Чözäсин бойнундан.

ШҮҚҮРЛҮК

Гирдийкән сууктан ичери
О собайа койду еллерини.
Бакты карысына,
Гүлүмседи.
Карысынын суратындан
Бир кырмызы гечти далга:
Онун ұраан аклысына гелди
О айозлу булуш,
Ачан она,
Деликаныйкан,
Гүлүмседи о сефтә.

БЕТВА

Достум, гидәркән уз йолдан
Зорда сапарсайдын ондан —
Етин олсун йара-йара,
Сусуз йанасын чөшмедә.

Гүлмәә аларсан дилини
Ишин болай гитсин ислә,
Етин олсун дилим-дилим,
Сыбыдылсын өлүн күлләә.

Гидәркән уз йолдан зорда
Сатарсайдын халкымызы,
Кысмет дүзәрсейдин бундан —
Казылмасын хич мезарын,
Буламайасын ер ердә,
Севинч тә хич кысметликтә.

ГҮЗ ЧИЧЕКЛЕРИ

Калдын пек еркен йалнызлаа,
Чөктү гежә гөзлеринә.
Ушак ойнаркан кужаанда,
Өмүр чыкамээр хавездән.

Ени кувет гүлүмсейерәк
Верер ушак гежә-гүндүз.
Ажы гечмиш көрленерәк,
Салт үреендә калмыш гүч гүз.

Салт үреендә калмыш гүч гүз —
Дүштүн пек еркен йалнызлаа.
Өлә, ачан өмүр дийл дүз,
Башча долэр салт гүз чичәә.

ИКИ ДҮННӘ ГЕЛЕРЛӘР БИРЕРИ

Ики дүннә гелреләр бирери,
Олэрлар севгидән гүнеш оннар:
Бирийим бән, бирийсин сән, севгим.
Гелсә, гелсә йа таа тез о гүннәр
Севсин инсан бирибирилерини,
Северим насыл бән сени.
Да озаман сән гөр не сабаалар
Донадажэк буўнкү йашамайы,
Да озаман сән гөр, не илкйазлар
Ачэрлар хер гүн хербир капуйу!

БИРЛЕШЕЛИМ...

Аскерли ийапмаа генчләр гидерләр,
Кызларын гөзлеринә урмуш йаш.
вай-оф,
Кызларын гөзлеринә урмуш йаш,

Ушаклар гөзәл гийимни ойнээрлар.
Олмаса йа бишей оннара хич,
вай-оф,
Олмаса йа бишей оннара хич.

Женк булутлары гөкү каплээрлар,
хей-хей,
Оннары бирлешелим даатма тез,
хей-хей,
Оннары бирлешелим даатма тез!

ГИТТИН...

Күйлү
солдатлара-интернационалистлерä

Солдат гиттин кендилиндән,
Гиттин йардым етмää узаа
Афган зеедли ерлеринä
Койма каршы көр феналаа.
Душман гезер гежä-гүндүз
Коркэр о салт ондан, ким уз
Хем хич сакынмээр атештән.
Бужаан чыкамээр уреендән
Сенин о бүүк сөлейишин:
«Дорулук лäзым орда гезсин!»
Бужак беклеер сени дири,
Сана коруйэр гүллерини.

ТОПРАА ИЗМЕТ

Топраан дили йок, ба,
Бизә насат етсин,
Ели дә йок онун,
Кенди екмек бүүтсун.
Иши беенер ким пек,
Топраа гүдер хатыр —
Оннар бизә өрнек,
Оннар каләр метин.

* * *

Гунеш гирер ичерлерә,
Калкты долай уйукудан.
Чийли мави чичежикләр
Кефли едерләр кокудан.

Кушлар чаларкан далларда,
Чыкәр чойу кахырындан.
Кими тутту сабаа йолда —
Онуи гечмәз о үреендән.

ЕМИННÄН...

Еминнән биз йашээрыз,
Узлээрыз ежели.
Кыштан чыкмаа буушээрыз,
Гүлләр ачсын дейни.

* * *

Үрәән бүүдүйсә көр,
Илиндир не йашамана,
Йок халк ичин кахыр —
Кендин салт варсын кендинә.

* * *

Кахыр йылларлан барабар
Гезер, бракып чиркин излерини,
Инсан дизер түрлү лафлар,
Болай генчләр ачсын гөзлерини.

НЕИА?

Кантар тутэрсин белиндә,
Сөкүк лафын да — жебиндә,
Селәм верәркән — душүнерсин,
Йардым едәркән — аалашэрсин.
Е, озаман нейә йашээрсын?

* * *

Гелдим сана ачык үреклән,
Каным ойнээр, саллээр бени —
Кавийсин илкйаз гөзеллииннән,
Серсем едерсин генчлери.

Гүну суулдэрсын бакышыннан,
Долу умутлан үреми.
Тунук гежә сыкәр кайышлан,
Гүннәр калэрлар рааметли.

ГИТТИН...

Гелдин дә гүнеш чыкты,
Гөзлерим дә камашты.
Аннадым ниедини
Хем дә хош табиетини.
Дейәмедим ки: «Генә гел!»
Сөләмедим дә: «Ах, афет!»
... Гиттин, сарынып гүнешләп,
Сыкты аяз уреми.

* * *

Жанын ажымасын бана,
Гезәрсейдим айларлан ач,
Жанын ажымасын бана
Суузсайдым йангынынкта,
Жанын ажымасын бана,

КИМДИН, МАРИ КЫЗ?

Кимдин, мари кыз?
Бакып алатладын...
Лузгәрдин сән, беки,
Суратымы йактын?

Кимдин, мари кыз?
Гечип гүлүмседин...
«Гүнеш» алле адын —
Долай жөмертленди.

Кимдин, мари кыз?
Топларкан гүл гөктә,
Ўрктүн, качтын узаа.
Бән дә бир йалныз
Калдым хер саат сормаа:
«Кимдин, марки кыз?»

ДУШЛЕРИМӘ ХЕРГҮН ГЕЛЕРСИН...

Сени гежә-гүндүз арээрим,
Гежә-гүндүз аклым йолда.
Гөкү парам-парча йапэрым —
Бана узаксын йакында.

Кушлар беклеер чалмаа кадынжа,
Гүлләр курумээр башчада.
Сана калдым евли аклымжа,
Чоктан йанээрсын уреемдә.

Гүниәр узун кыша бензеерләр,
Гөктә йанамээр йылдызлар,
Ичер ичи долу кахырлан,
Гөлдә сусэрлар далгалар.

Душлеримә хергүн гелерсин
Тазә фенецлән елиндә.
Умут верәркән кайбелерсин,
Гежә конэр излеринә.

* * *

Сабаайлан чий сериннииндä
Гөзлериндән севги кайды —
Телләр копту кемеңчедä —
Йары ердä түркүм калды.

Сабаайлан гөк темизлииндä
Сүндү гүнешлән йылдызлар,
Сиври бузлар дүрүшүндән
Бана илин сапландылар.

Хашлак дерä кахырымдан
Акәр сессиз бүтүн дä гүз.
Лафсыз калдым йалвармактан,
Йолум да хич, таа дийл хич дүз.

АДАМАНА СУУЛДУМ...

Гөктән, айдан, йылдызлардан
Кыпәрсын сән бана.
Раатлы иштә, кырда, йолда
Капәрсын жанымдан.
Адамана суулдум, быктым, дойдум
Чыксана гөзүмдән...

ДОРУЙДУК

Бана дөнәсин чок качтым,
Да те, бана сән сармаштын—
Доруйум бән,
Доруйсун сән.
Өпүп бени, сән утандын,
Өпүп сени, бән аннадым —
Доруйум бән,
Доруйсун сән.

УМУТ

1
Сабаа ойнээр шылак айдыннан,
Гежә конмуш сачларына.
Кефли гезерим умудумнан
Гөрушелим биз йарына.

* * *

Сенин үзүн— дурук чөшмә
Сусуз йанэрым хер гежә.
Не аар гелер: бүтүн дүннә
Үренмемиш дүшү тутмаа.

СӨЛЕЙИШЛӘР

Кыврак бойа кыврак өрүйүш йакышәр.
Некадар ешик, окадар йанылт.
Аалемин кахырыны дуйдуйсан, таа инсансын.
Үрен кендини, сора ол аалемә насаатчы.
Соба йысыдәр дышандан — йалпак сөз
ичйандан.

Пинәркән үсәә дүшүн —
вакыт гележек инмәә дә.
Кусү гечер,— ама лафлар унудулмээр.
Кимин гөзлери гөктә —
онун йуфка көклери ердә.
Доруу сөлерләр нижә вар,
ама йаланы дүшүнүп-тә.
Пара ойнээр инсаннан, нижә кеди йумаклан.
Екмәән дады ажыкмакта.
Айак кабыны йол йыртәр,
инсаны кахыр дертлеер.
Пали саларса филә — саләр дийл
ахмаклыындан.

Ийликсиз тикенненерсиз.
Ангы капудан севги гирер, о капудан
чыкмээр.

Чичек заманы кыса, ама гөзәл.
Ушак бакмасы— чичек ачмасы.
Кавилик — чалышмакта.
Дишли ол, ама дийл пайетмектә.
Севдадан йаныы су сүндүрмәз.
Инсаны билги зенгиннедер.
Лафчынын датсыздыр лафлары.
Биз дә гөзәлиз чичек баашларкан.
Ен чиркиндир, ачан деерләр: «Йоксун.»
Быктыйсан йашамаа, өмүрү көтүләмә.
Кинин еллери запсыз.
Пынарын дериннинә маана булмээрлар.

СОЛПЕТ БОНЖУКЛАРЫ

* * *

Бар мы, о са йок му дуннейдә севги,
Аннадар ана йашы беки?!

* * *

Каушту гүн еш бакышында —
Урулу бир куш калдым гөктә.

* * *

Ах, йандым чатыр-чатыр, севә,
Бак олдуң гелин башка севә.

* * *

Башка бир ад сөлеерсин дүшүндә —
Гежелери коуйэрым ичердән.

* * *

Гежә айдынныында
Сенин дә варды айдынныын.

* * *

Айырэр ким не истеер:
Бириси — север,
Бириси — коуйэр.

* * *

Ики киши олмушту бир —
Долай сусмуш, олмуш демир.

* * *

Бузаа баарэр-чаарэр дамда,
Иняан сүдү акэр йолда.

* * *

Те, бир йылдызчык дүшер гөктан,
Безбелли сүнерсин үреемдә.

* * *

Инсанын елиндә
Ишаманын едәә.

ИААМУР

Дамна дамнайлан урулду,
Аачлар дайээрлар лүзгери.
Кушчаз йувасындан душтү,
Инсан топлээр пиличлери.

Гөктә кайнээрлар булутлар,
Чыкты сулар көпрүлердән.
Кафасыны саллээр ихтияр:
Бөлә йаамур — пек бүүк зарар.

Кучүк ушак гүрүлтүдән
Коркмуш, чаарэр анасыны —
Чаты гиби йылдырымнар
Гирип-чыкэр ичерлердән.

Тә гүн, чыкып, йалабыды,
Долду ушаклан сокаклар,
Кескин чобан сеслериндән
Күйдән качэрлар булутлар.

ИАЗ ОРТАСЫНДА

Бир дэ булут гөлгеси
Кач афта йок хавада,
Йок бир дэ куш сесчези,
Ишидилсин долайда.

Сөп-сөрпешик йапраклар
Узанамаэр хич гөкә,
Тоз-думандан сокаклар.
Солуйамаэр гөлгедә.

Ийилик башлы сүрүләр
Доймаэр суйа дәрәдә,
Чобанын көпеклери —
Диллери саркәр ердә.

Кыр тепесиндә жевиз
Уз нижә бир мум дурәр.
Есмеер бари лүзгержик,
Фышырдасын йапраклар.

Не вар дири долайда
Пек буналды сыжактан
Генә чифтчи кахырда,
Генә чыкәр умуттан...

* * *

Куру йапрак ешил далда
Баарэр: «Өмүр дийл чоқ вакытлара.»
Кушлар бракты йувалары,
Чыпак аачлар гирерләр кахыра.

Қара булутлан гөк долу,
Алма йолда булунмээр даланмыш,
Баарэр дамда йам-йаш токлу —
Толокайы о таа унутмамыш.

РЕСИМ ВАҚЫДЫ

Лузгәр — аркуш.
Дийдийкән теллерә
Узун уулту
Чыкты диреклердән.
Каар, нижә куш,
Илин конэр ерә.
Аяз. Куйту.
Ресим шишелердә.

ЛУЗГАР ОЙНЭЭР...

Лүзгәр ойнээр кара булутлан,
Ийнлерләр фиданнар ерә.
Аачтан инер ушак коркуйлан,
Конамэр гарга теллерә.

Гүнеш атеш канатларыннан
Атлээрлар далдан ешикләрә
Уйандырып далгаларыннан,
Гөллердә сес верди ерә.

Сүпүргә елиндә сокакча
Гезер, лүзгәр, үфлеер сазы.
Олмуш бодай, кырда йатыкча,
Кувет буламээр узлансын.

Дермен дурэр. Аачлар алты —
Тазә бир дал долу емишлән...
Бөлүк-бөлүк койуннары
Чобан даадэр көпеклериннән.

* * *

Гыдзы-гыдзы кемеңчә,
Чыкын таа тез чименә.
Гүн пинмиш атлы ешәә
Хем ойнээр о шишедә.

Хайди, хайди, коулашмаа
Бейдә топу ойнамаа.
Илк чимен гөзәл кокәр,
Ел-елә коллар конәр.

Биз истеериз бүүк олмаа,
Таа гүнәдән узанмаа,
Ешектән ону капмаа,
Булуда дийер кушлар,
Севинжә гирер долай.

Гыдзы-гыдзы кемеңчә
Чыкын таа тез чименә
Гүн пинмиш атлы ешәә
Хем ойнээр о шишедә.

* * *

— Сөлейин, сөлейин түрлүбин гүлләр
Кимә сиз кайылсыныз таа чок бизим башчада,
— Сизә, бир сизә, ким бизи долашәр хер мааледә?
Сизә, бир сизә, ким бизи куртарәр отлардан. авшам,
— Пек гөзәл,
пек гөзәл долуйкан чичек башчалар,
Таа гөзәл,
таа гөзәл бүүдүжү оннары күчүктән.

* * *

Гөзәл ешерерләр кара йамачлар,
Тездә хотулдан чыкажэк куваннар.
Гүнешлән калкэрыз чоктан барабар,
Түркүйлән бизи каршылээрлар кушлар.
!
Жывлээрлар, сөлерләр: «Йыка узуну,
Ач тез гөзүнү хем йыка узуну!»

Васи Филиоглу

Айдыннык

Григори Топузлу. <i>Васи Филиоглу</i>	4
Октябрийә	5
Айдыннык	6
Беним Бешалмам	7
Бужак	8
Онуштан...	9
Унудулмаз	11
Адамын кысмети	13
Пашасын адам!	14
Адама	15
Чотуклар, хей чотуклар!	16
Арамыздан бири	17
Ко гүлләр...	27
Чичекләр сөлеер	28
Қахырланма сән, боба	30
Жөмертлик	31
Гүзүнкү	32
Таван	33
«Қысметли ушаклар...»	34
Севинерим	35
Өпейим елини	36
Олса биз дә...	37
Севдә	38
«Нередейсин...»	39
Инжежик лүзгәр	40
Сенинян	41
Севдә аажы	43

Гөзелжеси	44
Оф!	45
«Тә гелсин...»	46
«Шеремет...»	46
«Дойунмуш...»	46
Адамак	47
Қадынжа	49
Балыкчылар	51
Бир керә	54
Башламак	58
Уреемдән	59
Екмек ичин сөз	60
Саллангач пиети	62
Саллангач	63
Нәсаат	64
Оолума	65
Вармыш онун илажы...	66

Тодур Занет

Заманнайәрсын, евим!	
Григори Топузлу. <i>Тодур Занет.</i>	68
Окуйжулара	69
I. ИНСАНА ЛАЗЫМ...	70
Инсана ләзым...	71
Топраан ежели ми?	72
Соруш	73
Нечин?	74
Бән билерим!	75
Сана, халкым.	76
Сербестлилерә	77
Олун йалпак	79
Екмек ичин сөз	80
Евләр	82
Заманнайәрсын, евим!	83
Дам	84
Афет	85

Ана гөзлери	87
Карыма	89
Насаатлар	90
«Пек сийрек...»	91
Ески достум	92
Генчлерә	93
«Хавезли ежеллери...»	95
Кой адымы!	93
«Сенин бакышын...»	95
Хава	96
Толу	97
Илкийаз	98
Гүз	99
II. ЕЖЕЛ АДЫМНАРЫ	100
Мали	101
Бакыр	102
Кыймык	103
Афганистан	104
Мемлекет	105
Аачлык	106
Достума	107
Сорушум	108
Чизиләр	109
Инанмээрым	110
«Баашлээрым пестими...»	111
Сонет	112
Айаз	113
Саургуи	114
Күсү	114
Гежә	116
Иазыларын	117
Бир «йазыжыба»	118
Ана дилим	119
III. БУЖАК ЭТЮДЛАРЫ	120
Бужаам	121
Конгаз	122
«Онүмдә...»	122

Пунар	123
Ески чөшмә	124
Шен ойнээр гагоузлар!	125
'Адетләр	126
Бужак кышы	129
Маанә гйби	130
Даайым	131
Ески мезарлык	132

Фёдор Мариноглу

Ўрек Далгасы

Григори Топузлу. <i>Федор Мариноглу</i>	134
Ватаным	135
Санжылар	136
Қардашлык	137
Айдын акарды...	138
Генчлийм паалы сениннән	139
Сефтә дуйгу	140
«Темизли гөзеллийн...»	141
«Гезерим севгидән кейfli...»	141
Йылдызларын айдынында...	142
Чичек ачаркан салкымнар	143
«Дууерләр уреемдә чаннар...»	144
Қалэрыз айырык...	145
«Суук бакышын ешиктә...»	146
Сессиз гежеләр	147
Фасыл гежә	148
Хасетлик	149
Сана чоктан истәрдим сөлемәә...	150
«Бийаз фистан гийнмиш аачлар...»	151
«Қара шалинка башында...»	152
Гүл-чичек долайлара...	152
«Таа йанмадыйнан еер сүнәрсән...»	153
Гечежекләр...	154
Гезерим йолларда...	155

Ана	156
Саана, маму	157
Аниээрыз биз...	158
«Сачларын хептән бийазыдыйды...»	159
«Вақыт гечер хызлы...»	159
Хайыр емини	160
«Авдарма, Авдарма...»	160
Чаарыш	161
Севәрсейди инсан...	162
Дүннәй ачыкланды...	163
Айол...	164
Гежә долэр айдыннан...	165
«Байырларын ардындан чыкарак...»	166
Қысметленмәм сенсиз...	167
Ах, кыйдын да гиттин...	168
«Түрлү-турлу гулләр...»	169
Соруш	170
«Дүннедә вар...»	170
Заман сөзү	171
Гөлүн бойунда...	172
Эхеп санажэз...	173
Генә...	174
«Аф ет!.. Суулдум сана...»	175
Шүкүрлүк	176
Бетва	177
Гүз чичклери	178
Ики дүннә гелерләр бирери	179
Бирлешелим...	180
Гиттин...	181
Топраа измет	182
«Гүнеш гирер ичерлерә...»	182
Еминнән...	183
«Урәән бүүдуйсә көр...»	183
«Қахын йылларлан барабар...»	184
Нейә?	184
«Гелдим сама ачык үреклән...»	185
Гиттин...	186

«Жанын ажымасын бана...»	187
Кимдин, мари кыз?	188
Душлеримә хергүн гелерсин...	189
«Сабаайлан чий серинниндә...»	190
Адамана суулдум...	191
Доруйдук	191
«Үреемин дибиндә...»	192
Иалнызлыкта	192
«Сенин үрәән йара-йара...»	193
«Сәнсин йазын бир татлы сулу пынар...»	193
Умут	194
«Сенин үзүн — дурук чөшмә...»	194
Сөлейишләр	195
Сөлпет бонжуклары	196
Иаамур	198
Иаз ортасында	199
«Куру йапрак ешил далда...»	200
Ресим вақыды	201
Лүзгәр ойнээр...	202
«Гызды-гызды кемеңчә...»	203
«— Сөлейин, сөлейин...»	204
«Гөзәл ешерерләр кара йамачлар...»	204

А 36 Айдыннык /В. Филлиоглу;/ Заманна-
йэрсин, евим! /Т. Занет;/ Ўрек далгасы
/Ф. Мариноглу/. Стихи. Худож. А. Свят-
ченко.— К.: Лит. артистикэ, 1990.—
209 с.

ISBN 5—368—00760—4

Васи Филлиоглу, Тодур Занет и Федор Мариноглу
относятся к новому поколению гагаузских поэтов. Их
книга — о родном Буджаке, о людях отчего края.

А $\frac{4702150200-103}{M 756(10)-90}$ 97—90

ББК 84Г—5

Литературно-художественное издание

Васи Филиоглу

АЙДЫННЫК

Тодур Занет

Заманнайэрсин, евим!

Федор Мариноглу

ЎРЕК ДАЛГАСЫ

Художник *Арий Федосеевич Святченко*

Редактор *Д. Танасоглу*

Художественный редактор *Е. Барашков*

Технический редактор *К. Кучерявая*

Корректор

ИБ № 4135

Сдано в набор 05.03.90. Подписано к печати
23.04.90.

Формат 70×90^{90/32}. Бумага книжно-журнальная.

Гарнитура литературная. Печать высокая.

Усл. печ. л. 7,75. Уч.-изд. л. 5,64. Усл. кр.-отт.
7,97. Тираж 6000.

Заказ 322. Цена 60 коп.

Издательство «Литература артистикэ»

Кишинев, пр. Ленина, 180.

Центральная Типография, 277068, Кишинев,
ул. Флорилор, 1. Государственный комитет Мол-
давской ССР по делам издательств, полигра-
фии и книжной торговли.

Васи ФИЛИОГЛУ

Тодур ЗАНЕТ

Федор МАРИНОГЛУ